

EUSKARA ETA BERE DIDAKTIKA

Xabier URRUTIA ALZUARTE

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

TFG/GBL 2013

Facultad de Ciencias Humanas y Sociales
Giza eta Gizarte Zientzien Fakultatea

*Grado en Maestro de Educación
Primaria /*

Lehen Hezkuntzako Irakasleen Gradua

Lehen Hezkuntzako Irakasleen Gradua

Gradu Bukaerako Lana
Trabajo Fin de Grado

EUSKARA BATUA ETA BAZTANGO EUSKALKIA LEHEN HEZKUNTZAKO IKASLEEN AHOTAN?

Xabier URRUTIA ALZUARTE

GIZA ETA GIZARTE ZIENTZIEN FAKULTATEA
FACULTAD DE CIENCIAS HUMANAS Y SOCIALES

NAFARROAKO UNIBERTSITATE PUBLIKOA
UNIVERSIDAD PÚBLICA DE NAVARRA

Ikaslea / Estudiante

Xabier URRUTIA ALZUARTE

Izenburua / Título

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

Gradu / Grado

Lehen Hezkuntzako Irakasleen Gradua / Grado en Maestro en Educación Primaria

Ikastegia / Centro

Giza eta Gizarte Zientzien Fakultatea / Facultad de Ciencias Humanas y Sociales
Nafarroako Unibertsitate Publikoa / Universidad Pública de Navarra

Zuzendaria / Director-a

Orreaga IBARRA MURILLO

Saila / Departamento

Euskara eta bere didaktika

Ikasturte akademikoa / Curso académico

2013/2014

Seihilekoa / Semestre

Udazkena / Primavera

Hitzaurrea

2007ko urriaren 29ko 1393/2007 Errege Dekretua, 2010eko 861/2010 Errege Dekretuak aldatuak, Gradu ikasketa ofizialei buruzko bere III. kapitulu hau ezartzen du: “ikasketa horien bukaeran, ikasleek Gradu Amaierako Lan bat egin eta defendatu behar dute [...] Gradu Amaierako Lanak 6 eta 30 kreditu artean edukiko ditu, ikasketa planaren amaieran egin behar da, eta tituluarekin lotutako gaitasunak eskuratu eta ebaluatu behar ditu”.

Nafarroako Unibertsitate Publikoaren Haur Hezkuntzako Irakaslearen Graduak, ANECAk egiaztatutako tituluaren txostenaren arabera, 12 ECTSko edukia dauka. Abenduaren 27ko ECI/3857/2007 Aginduak, Haur Hezkuntzako irakasle lanetan aritzeko gaitzen duten unibertsitateko titulu ofizialak egiaztatzeko baldintzak ezartzen dituenak arautzen du titulu hau; era subsidiarioan, Unibertsitatearen Gobernu Kontseiluak, 2013ko martxoaren 12ko bileran onetsitako Gradu Amaierako Lanen arautegia aplikatzen da.

ECI/3857/2007 Aginduaren arabera, Haur Hezkuntzako Irakaslearen ikasketa-plan guztiak hiru modulutan egituratzen dira: lehena, oinarrizko prestakuntzaz arduratzen da, eduki sozio-psiko-pedagogikoak garatzeko; bigarrena, didaktikoa eta diziplinakoa da, eta diziplinen didaktika biltzen du; azkenik, Practicum daukagu, zeinean graduko ikasleek eskola praktiketan lortu behar dituzten gaitasunak deskribatzen baitira. Azken modulu honetan dago Gradu Amaierako Lana, irakaskuntza guztien bidez lortutako gaitasun guztiak islatu behar dituen. Azkenik, ECI/3857/2007 Aginduak ez duenez zehazten gradua lortzeko beharrezkoak diren 240 ECTSak nola banatu behar diren, unibertsitateek ahalmena daukate kreditu kopuru bat zehazteko, aukerako irakasgaiak ezarriz, gehienetan.

Beraz, ECI/3857/2007 Agindua betez, beharrezkoa da ikasleak, Gradu Amaierako Lanean, erakus dezan gaitasunak dituela hiru moduluetan, hots, oinarrizko prestakuntzan, didaktikan eta diziplinan, eta Practicumean, horiek eskatzen baitira Haur Hezkuntzako Irakasle aritzeko gaitzen duten unibertsitateko titulu ofizial guztietan.

Lan honetan, oinarrizko prestakuntzako modulua/ak hainbat arlotan lagundu dit. Alde batetik, psikologiako esparruak. Izan ere, proiektu honen zati handi handiena ikasleei zuzendua izan denez, ikasleen ezaugarri psikoebolutiboak zein diren praktikara eramaten jakin behar izan dut, galderak, elkarrizketa, beraiegana nola zuzendu ... egiterakoan. Bigarrenik, soziologiako arloak ere garrantzia handia hartu du proiektu honen, ikerketa egiterakoan, nondik norakoak bertatik jasotakoak baitira, hala nola, galdeketa eta horien interpretazioak. Aldiz, aipatzekoa da lan borobilago bat lortzeko ez naizela soilik bi arlo hauetan oinarritu, horrela ikuspen zabalago bat eman ahal izateko.

Didaktika eta diziplinako modulua/ak bidea eman dit oinarri teorikoak zeinek izango ziren aukeratzeko orduan. Lehenik, bai euskara batua eta baita euskalki desberdinak desberdintzen ere lagundu dit. Horretaz gain, elebitasunak ere ahalbidetu dit ikasleek erdarakada batzuk esatean, hauek identifikatu ahal izateko. Gainera, autoreen mintzamenak, hizkuntzaren hausnarketa soziolinguistikoak edota lanaren nondik norakoak azalarazteko orduan ere asko balio izan dit diziplinako moduluak.

Halaber, Practicum modulua/ak aukera eman dit hezkuntza inguruarekin errazago kontaktuan jartzeko. Izan ere, dagoeneko praktikan esperientzia izateak lagundu dit eskola desberdinetan kontaktuak izateko, eta baita bertako ikasle, irakasle eta gurasoei galderak egiten ahalbidetzeko. Gainera, lagundu dit proiektuaren nondik norakoak eskolan burutzeko eta baita hori lortzeko erabiliko nuen metodologia zein izango zen aukeratzeko orduan ere.

Azkenik, aukerako modulua/ak, aurretik esan bezala arlo desberdinetan mugitu naizenez, zaila izango litzateke baten izena bakarrik ematea. Hortaz, esan modulu desberdinetan oinarritu naizela lana anitzago bat lortu ahal izateko.

Beste hizkuntzei dagokionez, gaztelera bai laburpenean eta baita ondorioetan erabilia izan da, eta ingelera, aldiz, laburpenean soilik.

Laburpena

Proiektu honen izenburuak dioten bezala, bertan batez ere, Amaiurko euskararen gaur egungo egoera zein den identifikatzen saiatzen da, iraganean izandako egoerekin eta etorkizunean pasa daitekeenarekin konparatuz. Horretarako, Amaiurko eskola unitarioko 5. eta 6. mailako ikasleak hartu dira erreferentziazat, eta hauen euskara aztertuz eta beraien euskararekiko egoera eta ikuspuntua zein den jakinez, eta baita beraien inguruko guraso eta irakasleen iritzia alde batera utzi gabe ere, Amaiurren eta oro har Baztanen euskarak eta Baztango euskalkiak, baztanerak, duen egoeraz hitz egiten da. Beraz, nolabait baztanerak azken urteetan eman duen beherakada oinarri hartuz horren kausez, ondorioez, arrazoiez, ikuspuntu desberdinez ... aritzen da, beti ere euskara batua edota aurretik esan bezala euskararen egoerarekin lotuz.

Hitz gakoak: baztanera; euskara batua; jaitsiera; kausak; ikuspuntuak.

Resumen

Este proyecto trata de identificar la situación actual del euskara en Amaiur, comparándola tanto con la que se ha dado en los años precedentes y con la que se puede llevar a cabo en el futuro próximo. Para ello, tomando como referencia a los niños de quinto y sexto de primaria de la escuela unitaria de Amaiur, y sin olvidar las distintas perspectivas de los padres y profesores, se ha intentando averiguar cuál es la situación actual del euskara y del dialecto baztanés, haciendo un análisis, tanto de su euskara y su opinión acerca del tema. Por lo tanto, y centrándose en el descenso en el uso del baztanés durante los últimos años, se recogen sus causas, consecuencias, razones y distintas perspectivas sin olvidarnos del “euskara batúa” y la situación actual de este idioma en general.

Palabras clave: baztanés; euskara estándar; descenso; causas; perspectivas.

Abstract

The aim of this project is to find out what the current situation of basque language in Amaïur is, not only comparing it with the former situation, but with the one that might happen in the near future too. For that purpose, basing on ten-year-old pupils' basque language features and their thoughts about this language, and the point of view of both parents and Primary school teachers as well, it has tried to ascertain what the situation of Baztan's basque dialect is. Therefore, taking into account the descent that Baztan's basque dialect has suffered the last years, here one can find it's reasons, consequences, wide point of views, causes ... without forgetting either the standard basque or this language's current situation.

Keywords: Baztan's basque dialect; drop; causes; standard basque; views.

Aurkibidea

Sarrera	2
1. Marko teorikoa	5
1.1. Baztango deskripzioa	5
1.2. Baztanera	6
1.2.1. Gramatika	6
1.2.2. Fonetika	7
1.2.3. Fonologia	8
1.2.4. Deklinabidea	9
1.2.5. Aditzak	10
1.2.6. Sintaxia	10
1.2.7. Hiztegia	11
1.3. Baztanen euskara baldintzatzen duten faktoreak	11
1.3.1. Euskararen sustapenaren alde	11
1.3.2. Euskararen sustapenaren aurka	13
1.4. Lehen hezkuntzako Curriculumuma : euskara	15
1.4.1. Gaitasunak	15
1.4.2. Ezagutzak	16
1.4.3. Trebetasunak	17
1.4.4. Jarrerak	18
2. Metodologia	19
2.1. Amaiurko eskolaren deskripzioa	19
2.2. Grabazioa eta galdeketen azalpena	21
2.3. Lehen hezkuntzako hirugarren zikloko ikasleen ezaugarri psikofisikoak	23
2.4. Grabazioak eta galdeketa zuzendutako umeen arrazoiak	28
2.5. Galdetegiaren hipotesiak	28
3. Emaitzak eta ondorio zehatzak	34
3.1. Ikasleei galdetegia	34
3.2. Ikasleen hizkera laxoa	52
3.2.1. Grabazioa eginez	52
3.2.2. Grabazioa egin gabe	55
3.2.3. Ikasleek erabilitako beste zenbait hizkera laxo	58
3.2.4. Ikasleen hizkera Baztandarraren azterketa	58
3.3. Irakaslearekin elkarriketa	63
3.3.1. Elkarriketa	63
3.3.2. Ondorio zehatzak	64
3.4. Amaiurko heldu batekin elkarriketa	64
3.4.1. Elkarriketa	64
3.4.2. Ondorio zehatzak	66
Conclusiones	68
Bibliografia	74
Eranskinak	75
1. Eranskina : Gurasoentzako baimena	75
2. Eranskina : Ikasleentzako galdetegia	76
3. Eranskina : Irakaslearentzako galdetegia	79
4. Eranskina : Amaiurtarrarentzako galdetegia	80

SARRERA

Hizkuntza baten modernizazioa gauzatu ahal izateko eredu estandar bat definitu eta arau batzuk zehaztea ezinbestekoa da. Historia, egoera soziolinguistikoak, mentalitateak eta hiztunen borondateak dira, aldiz, helburu hori ahalbidetzen duten irizpideak. 1919. urtean sortu zenetik, Euskal hizkuntzaren akademia, Euskaltzaindia, euskararen eredu estandar hori definitzen saiatu zen, baino momentu hartan egoerak hoberenak ez zirenez, urte batzuk pasa behar izan ziren momentu eta eredu egoki bat lortzeko. Arazo honen inguruko testu eta eztabaidetan, “euskara batua”, “vasco unificado” eta “lengua literaria común” sinonimoak ziren eta idatzizko hizkuntzari egiten zioten erreferentzi. Ikuspuntu zabalago batetik begiratzuz, horiek dira ongi idatzi eta hitz egindako forma estandar bat zehazten dutenak.

Euskaltzaindiaren bidez lortu nahi zena argi zegoen: hizkuntza komun bat lortu nahi zen euskaldun guztientzako ulerterraza izan zedin. Helburu hau lortu ahal izateko, hizkuntza estandar hau normalizatu ez ezik eskola, telekomunikazio eta kanal desberdinen bidez transmititzea ezinbestekoa izan zen. Edozein hizkuntzaren normalizazio prozesuan hizkuntza estandar hau ezinbestekoa da bai dialekto desberdinen arteko batze natural baten bidez emanik edota instituzio linguistiko baten bidez zuzendua badago ere. Euskararen kasuan, nahiz eta dialekto batzuen arteko batasun natural bat eman zen, egia da, azken hamarkadetan Euskaltzaindiak egindakoak indar eta eragin handiagoa izan duela, hala nola, “Baionako biltzarrean” erabakitakoak.

Baionako biltzarra 1964. urtean perineoko bi aldeetako idazleek osatutako bilera bat izan zen, zeinetan argitalpen desberdinetarako baliagarria izan zitekeen aurreproiektu bat osatu zuten. Bilera hau idazle aunitzenezko arauen material eredu bilakatu zen. Lau urte geroago, 1968.ean, Baionako taldea Ermuan bildu zen akademiak jarrera ofizial bat har zezan eskatzeko, eta urte berdineko Urrian, Arantzazuko Euskaltzaindiaren Batzordean, euskarak batasunerako lehen arau egituratuak jaso zituen. Lehen proiektu honetan, ortografia, morfologia, deklinabidea, neologismoak eta idatzizko hizkuntza landu ziren eta oinarri moduan euskara gipuzkoar-nafarra hartu zuten. Hortik aurrera Euskaltzaindia programa garatzen joan da.

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

Euskara batua sortu zenetik, horrekiko iritzi desberdinak izan dira. Esate baterako, garai hartako PNV-k “h” euskara estandarrean ezartzeko aurkaritza erakutsi zuen. Federico Krutwig idazlearen jarraitzaileak ziren beste idazle batzuk, ordea, Joannes Leizarragaren lan batean oinarritutako eredu kultuago bat zuten nahiago. Eredu honek hasieran arrakasta handia izan arren, denborarekin indarra galdu zuen, aplikatzeko zailtasunak zirela medio. Adibidez, Gabriel Aresti, Jon Mirande edota Luis Villasante izan ziren eredu honen jarraitze, baino beste aunitzek bezala, azkenean jarraitzez utzi egin zuten.

Autore batzuk diote Euskal batua hizkuntza artifizio bat dela, esperantoa bezala, eta horrek beste euskalkiak desagerraraziko dituela. Euskararen kultura aldetik, aldiz, baieztapen horien aurka daude eta ikuspuntu hori ikuspegi tradizional batetik bakarrik begiratzuz eman daitekeela diote. Hauen ustez, euskararen biziraupena arriskuan jartzen dutenak gaztelera eta frantsesa dira eta euskara batuak euskalkiei osotasuna emateaz gain eta ez dituztela euskalkiak desagerrarazten. Gainera, batuaren inguruko baieztapen horiek ere gaztelera eta frantsesarekin erabili zitezkeen, azken batean hauek ere birmoldatuak izan baitira hizkuntza hauen batasuna lortzeko.

Euskara batua eta euskalkien inguruan idatzi duten batzuk honakoak dira: Ibon Sarasolaren “Euskara Batuaren Ajeak” (editorial Alberdania, 1997) eta Fernando Lázaro Carreter-en “El dardo en la palabra” lanetan hiztegi bat plazaratzen da zeinetan jatorrian zalantzan izan arren euskara batuan sartu ziren hitz eta espresio batzuk ageri diren eta baita euskaldun penintsular eta kontinentalen arteko hurbiltasuna gauzatzeko aholku batzuk ere ematen dituzte. Euskara estandarra eta euskalkien inguruan aritzen den beste autore bat dugu Koldo Zuazo, eta honek bere “Euskararen Sendabelarrak” (Alberdania, 2000) lanean azaltzen duen bezala, euskara estandarren eta euskalkien arteko elkarbizitzaren beharra aldarrikatzen du euskararen bizitasuna mantendu ahal izateko. Honez gain, Koldo Zuazok ere dio telekomunikazioetan erabiltzen den euskara batua artifizioa iruditzen zaiola eta “Marteko hizkuntza” bezala izendatzen du.

Aurrekari hauetan ikusi bezala, historian zehar euskara batuaren eta euskalkien inguruko ikuspuntu desberdinak izan dira, eta dirudienez, hala jarraituko du. Proiektu honetan horietako batean zentratzen da, baztaneran hain zuzen ere, eta Amaiurko

kideak ikerketa honen ardatz puntutzat hartuz, proiektu honetan zehar aztertu nahi izan den alderdi garrantzitsuena Amairuko 5. eta 6. mailako ikasleek baztaneran egiten duten ala ez jakitea da. Horretarako, lehenik, Baztango testuinguruaren eta bertako euskalkiaren informazioa jasotzen da. Gero, Baztanen bertako euskalki eta euskara orobat indartzen ahalbidetzen eta horren aurka dauden alderdien inguruan aritzen da. Informazio teoriko hau jasota, ondotik proiektu honen mamira sartzeko aukera ematen da, nolabait aspektu enpirikoetara: ikasleen euskara aztertu eta beraiek euskararekiko duten hainbat datu jaso ez ezik, inguruko guraso eta irakasle batzuen ikuspuntuak ere plazaratzen dira. Informazio hau jasota, horien interpretazioak egiten dira, grafiko, taula edota nolabait konparazioak eginez. Azkenik, bai informazio teoriko eta enpiriko hori jasoz, ondotik lana borobiltzea tokatzen da, eta horretarako, ondorio orokor batzuk ere plazaratzen dira bertan, beti ere erabilitako erreferentzi eta eranskinak plazaratuz.

Beraz, proiektu honekin lortu nahi diren alderdi nagusiak dira Baztango gaur egungo euskara zein den aztertzea, egoeraren kausak eta ondorioak identifikatzen saiatzea eta eskolako testuinguruan parte hartzen duten bai ikasle, irakasle, guraso eta beste soluzio posible batzuk ahalbidetzea. Hortaz, egia ote da Baztanen euskaraz geroz eta gutxiago hitz egiten dela? Ala indartzen ariko ote da? Zein dira egoera horren arrazoiak? Eta etorkizunean zein izango da Baztanen hitz egingo den hizkuntza nagusia? Zein ikuspuntu dute gaur egungo Lehen Hezkuntzako ikasleek euskararekiko? Hauen eta beste hainbat galderen inguruan hausnartzen saiatzen da hurrengo orrietan.

1. MARKO TEORIKOA

1.1. Baztango deskripzioa

Hona hemen Baztango web-az baliatuz (<http://www.valledebaztan.com>) Baztan bailararen inguruko kokapen eta kulturaren informazio orokorra:

Kokapena:

Baztan Nafarroako zonalde euskaldunean kokatua dagoen bailara bat da. Nafarroako ipar-ekialdean dago eta Donamaria, Bertizarana, Etxalar, Erro, Esteribar, Anue, Ultzama, Urdazubi, Zugarramurdi eta Frantziar inguratua dago. 2012an bere biztanleria 8035ekoa zen eta Nafarroako hiriburutik 58 kilometrotara dago kokatua. Baztan Nafarroako udalerririk zabalena da (373 km²) eta 15 herriz osatua dago: Almandoz, Amaiur, Aniz, Arizkun, Arraioz, Azpilkueta, Berroeta, Ziga, Elizondo, Elbete, Erratzu, Gartzain, Irurita, Lekaroz eta Oronoz-Mugaire.

Ekonomiari begira, Baztanen betidanik nekazaritza eta abeltzaintzak garrantzi handia izan du, baino azken urteetan nabaria izan da horietan jasan den beherakada. Hala ere, gaur egun oraindik behi eta ardien inguruko baserriek garrantzi handia dute. Horretaz gain, landa eremuko turismoak eman duen gorakada dela medio, Baztanen azken urtean turismoak gorakada handia jasan du.

Kultura

Museo etnografikoa: "Jorge Oteiza - Baztango Museo Etnografikoa" Elizondoko herrigunean kokatuta dago, 3 solairuko etxetzar batean ("Puriosenea"). Landa edo baserri mundua eta XIX. mendeko folklorea, jantziak eta musika erakusten ditu.

Dantzak: mutil-dantza, irri-dantzak edo jostaketakoak eta sagar-dantza hango adierazgarrienak dira.

Baztandarren Biltzarra: haran osoko jai nagusia da, uztaileko ospatzen dutena 1963tik. Bertan, Baztango 15 herriek beren karrozak eramaten dituzte Elizondoko karriketan, jantzi tradizionalak eta abar erakutsiz. Bazkaldu baino lehen, plazan mutil-dantza jendetsua egiten dute.

Hedabideak: Xorroxin irratia, Xaloea telebista eta Ttipi-Ttapa aldizkaria.

1.2. Baztanera

Bertako hizkuntza naturala, historikoki, euskara da ("eskuara" deitzen zaio han). Herri baztandar gehienetan nafar-lapurtera eta nafarreraren arteko mintzaira erabiltzen da, Oronoz-Mugairin izan ezik, han nafarrera hutsean egiten baitute. Baztango hizkera Mariano Izetak eta, batez ere, Pello Salaburuk aztertu dute. Eta azken honen, Pello Salabururen hain zuzen ere, "Baztango hizkera" erreferentziatzat hartuta, hona hemen baztaneraren ezaugarri nagusiak:

Baztango herri txikienetan, euskarak bizirik iraun du, eta baita Elizondon ere, baino Baztango herri handi honetako kaleetan ez da hainbeste entzun izan. Eta, Euskal Herriko beste herrietan pasa den bezala, euskarak belaunaldietan zehar gora egin du, hezkuntza, administrazio edota hedabideen eraginagatik. Baztanerari begira, esan 15 herrietan zehar euskarak batasun handia duela, eta, hortaz ez daudela herrien artean desberdintasun ikaragarriak, baino batzuk aipatzearren hona hemen: Oronozko hizkerak hurbiltasun handia du Bertizarana, Malerreka eta Bortzirietakoarekin; Lekarozen hikaren trataera beste herrietan baino askoz anitzagoa da; Baztango eta Zugarramurdi-Urdazubiko hizkeren arteko desberdintasun batzuk, hala nola, Espainiera eta frantsesaren hiztegiko desberdintasun batzuk.

1.2.1. Gramatika

Lehenik aipatu behar da Baztanen euskara belaunaldiz belaunaldi aldatzen ari dela euskara batuaren aldeko eta horretarako hainbat arrazoi daude. Alde batetik, geroz eta nekazari gutxiago daude, Baztanen eta iparraldeko herriekin geroz eta harreman gutxiago dago eta jendea iparraldera joan beharrean Donosti eta Iruñara joaten da gehiago. Honek eragiten du Baztanen baztanera-lapurtera mantso-mantso ahazten doala eta baztanera-nafarrera indartzen. Adibidez, geroz eta jende gehiagok "azkar" erabiltzen du "fite" erabili ordez, Pello Salaberrik adierazten duen bezala. Bestalde, aurreko belaunaldikoek nekez zuten irratia, telebista edo liburuak euskaraz lortzeko aukera. Gaur egun, euskaraz lortzen dugun informazio guztia euskara batuan

dago, eta horrek azkenean baztaneran ere eragin zuzena du. Esate baterako, “etorriko” hitza indarra hartzen ari da, “torriko”-ren aurka.

Horretaz gain, aipatzekoa da, Baztanen herriz herri eta baita auzoz auzo ere desberdintasunak daudela: batzuk “amaren” erabiliko dute eta besteek “amain”, batzuk “etxia” eta besteek “etxerat” ... Eta horren adibide, hona hemen “Baztango hizkera” lanean, Zugarramurdi-Urdazubi, Baztangoiza eta Basaburua/Oronozen arteko desberdintasun batzuk:

<i>Zugarramurdi-Urdazubi</i>	<i>Baztangoiza</i>	<i>Basaburua/Oronoz</i>
Atia	Atia	Atia
Ginuen	Ginuen	Giñun
Etxe	Etxe	Etxe/Itxe
Ardiak	Ardiek	Ardiek

1.2.2. Fonetika

- Baztango kontsonantismoa gardena da eta frikari eta afrikatu multzoak garbi desberdintzen ditu: atzo, atso, etzi, hazi, hesi, hotza, hotsa...
- “F” soinua ezpain hortzekin ahoskatzen dugu, baino euskalki batzuetan “p” bezala ahoskatzen da. Baztanen kasuan garbia da: “afaldu”.
- Batzuetan “d” eta “r” nahastu edota hitz batek esanahi berdina izan arren, pertsona berak bi modutan esan dezake hitza berdin hori: “ereki”, “edeki”, “idebazi”, “irebazi” edo “iduzkie”, “iruzkie”.
- “Z” ahoskatzeko bi modu daude Baztanen: Pellok bere hitzetan dion bezala, “Arruntenean hau gertatzen da: ahogingila goititzen dugu, airea ahotik bakarrik pasa dadin, eta ez sudurretik; mingain punta aitzintzen dugu, azpiko hortzak ukitu arte, eta horrekin batean azpiko baraila ere aitzintzen da pixka bat; aldi berean mingain bizkarraren aitzineko aldeak bazterretako hortz hobiak ukitzen ditu, tartean zirrito estu bat utzirik. Hortik pasatzen da airea, ingurua igurtziz. Non ukitzen dituen mingainak azpiko hortzak, sorreran berean edo goitixeago, milimetro

batzuen kontua da, z horrek bi ahoskera desberdin ditu". (Salaberri, Pello. *Baztango hizkera*, 36).

- Baztandarren artean "tz", "ts" eta "tx" ere ongi bereizten dira eta normalean ez dira hitzen hasieran joaten.
- Baztango hizkeran "j" letrarekin idazten diren hitz gehienak bazterrekoak dira "y"-k nagusitasuna du, ez dira erdarazo "j" bezala ebakitzen. Hala ere, kasu batzuetan erdarazko "j" hori ageri da: "jirafa", "potajia", "jertsea", "jesuita" ...
- Nahiz eta gazteen artean "ll" eta "dd" ongi bereizi, bailara horretan azken urteetan, batez ere, gazteen artean bien arteko mugak urratu eta biak berdin ebakitzen dira.
- Hitz batzuetan hiru kontsonante jarraian ager daitezke, baino beti ere azkeneko kontsonantea "r" denean: "kontra", "andre", "milindre" ...

1.2.3. Fonologia

- Atea + a > Atia
- *Sudurkeriaren eraketa*: "gan nuen" > "ganuen" / "kusi nuen mutile" > "kusi nuemutile".
- *Igurzketa*: "b", "d", "g" eta "r" kontsonanteak bokal artean daudenean askotan kontsonante hauek desagertzen dira: "gero" > "geo", "ederra" > "e(d)erra", "txikiago" > "txikiao", "ttallago" > "ttallao" > "ttalloo".
- Bi leherkari elkartzean direnean, lehendabiziko leherkaria erortzen da eta bigarrena ahoskabe geratzen da: "herrikuak baitziren" > "herrikuapaitziren".
- Igurzkari bat leherkari baten ondotik heldu baldin bada, leherkaria erortzen da, eta igurzkaria afrikatzen da: "horrek zerrikeriek iten tu" > "horretzerrikeriek iten tu".
- Afrikatu baten ondoko leherkaria ahoskabe bihurtzen da, eta afrikatua frikari egiten dugu: "gaizto" > "gaixto".
- Hizkuntza arinetan leherkari ahostuna, ahoskabe gertatzen da: "ez du erran" > eztu erran".

- Hizkuntza arinetan ere igurzkariak afrikatzen dira “l”, “n” eta “r” soinuen ondoan: “har ezak” > “harzak”.
- Ezezko esaldietan ondoko kontsonanteak aitzineko kontsonante honen ahoskabetasuna asimilatzen du: “ez da” > “ezta”, “ez gara” > “ezkara”.
- *Asimilazioa*: bi “a” elkartzean bat ahoskatzen da (ama + a > ama); “a” soinua “e” bihurtzen da, aitzinetik “i” edo “u” bokalak baldin baditu; “o” eta “e” bokalak, “u” eta “i” bihurtzen dira “a” artikuluaaren aitzinean agertzen direnean.
- *Bustidura automatikoa*: “d”, “t”, “l” eta “n” soinuak “i” bokalaren inguruan daudenean, azken soinu hau “dd”, “tt”, “ll”, “ññ” edo “x”-ean bihurtzen da: “erdoil” > “erdoill”, “baina” > “baiña”, “hil” > “hill”, edo “arin” > “ariñ”.
- *Bustidura adierazkorra*: hau ume txikiekin ematen da gehienbat eta arau honek dio “d”, “t”, “l”, “n”, “z”, “s”, “ts”, “tz” eta, batzuetan, “r” soinuak beste modu batera ahoskatzen direla (“dd”, “tt”, “ll”, “ññ”, “x” eta “tx”), soinu horiek ahoan askoz goitiago ebakiz mingain osoarekin: “garraio” > “garrayo”.

1.2.4. Morfologia (deklinabidea)

- *Galdetzaileak*: “zeinten”, “zeintera”, “zeinteraño” ... erabiltzen dira eta berdin beste kasu guztietan ere.
- *Pertsona izenak*: “Martin”, “Martinek”, “Martini”, “Martinen”, “Martinena”, “Martinendako”, “Martinekin”...
- *Leku izenak*: “Elizondo”, “Elizondok”, “Elizondoi”, “Elizondora”, “Elizondoraño”, “Elizondon”...
- *Izenordainak*: “nik”, “neri”, “nere”, “neria”, “neretako”, “nerekin”, “niten”...
- *Erakusleak*: “hau”, “hunek”, “huni”, “hunen”, “hunena”, “hunendako”, “hunekin”, “huntera”, “hunteraño”, “hunten”...
- *Izen arruntak*: “andre”, “andrek”, “andrei”, “andreen”, “andreena”, “andreendako”, “andreekin”...
- *Ohar batzuk*: galdetzaileetan “zertaz” erabiltzen da “zergatik” galdetzailaren esanahiarekin; bizidunen paradigma ez da erabiltzen Baztango solasean beste

euskalkietan bezala (“Joxepa medikuarengana joan da” > “Joxepa medikura gan da”).

1.2.5. Morfologia (aditza)

Honako hauek dira baztaneraren aditzetako kasu batzuk:

- *Nor indikatiboa oraina*: “naiz”, “haiz”, “da”, “gara”, “zara”, “zate”, “dire”.
- *Nor indikatiboa iragana*: “nitzen”, “hitzen”; “zen”, “ginen”, “zinen”, “zineten”, “ziren”.
- *Nor baldintza alegiazkoa*: “banitz”, “bahitz”, “balitz”, “bagine”, “bazine”, “bazinete”, “bazinezte”, “balire”.
- *Nor baldintzaren ondorioa*: “nitzeke”, “hitzeke”, “litzeke”, “gineke”, “zineke”, “zinekete”, “zinezkete”, “lireke”.
- *Nor ahalezkoa oraina*: “naiteke”, “haiteke”, “daiteke”, “gaitezke”, “zaitezke”, “zaitezkete”, “daitezke”.
- *Nor ahalezkoa alegiazkoa*: “ninteke”, “hinteke”, “liteke”, “ginezke”, “zinezke”, “zinezkete”, “litezke”.
- *Nor subjuntiboa oraina*: “naie-”, “zaie-/zaine-”, “daie-”, “gaitetzi-”, “zaite-”, “zaizte-”, “daitzi-”.
- *Nor subjuntiboa iragana*: “zaie-”.
- *Nor aginte adizkiak*: “hai/hain”, “bedi”, “zaite”, “zaizte”.

1.2.6. Sintaxia

- *Perpaus bakunari buruzko oharra*: aditz laguntzailearen toki aldatzea; ez da “egin” asko erabiltzen; “izen” hitzaren erabilera, zerbaitez ziur ez zaudenean; maiztasuna adierazteko “-tik” bidezko hitzak erabiltzea; “daiteke” edota “dezake” ordez “ahal” bidez komunikatzea; “ahal” ere “ote”-ren sinonimo gisa erabiltzen da edota “ahal denean”, “ahal bezala”, “ahal guziak” bezala; egitura pasiboak (“Ysaías profetaz errana izan zena”).

- *Perpausaka testuan, lokailuak*: emendiozkoak (“gañera”, “bedere”, “beñipein”, “sorik/seurik”, “ere”, “bertzenaz”), hautakariak (“bertzenaz”), aurkaritzakoak (“ordea”, “berriz”, “alta”, “hala ere”), ondoriozkoak (“bada”, “hortaz”, “orduan”) eta kausazkoak (“zeren”, “zergatik”, “zerengatik”, “bada”...).
- *Perpaus elkartu juntatuak, juntagailuak*: emendiozkoak (“eta”), hautakariak (“edo”) eta aurkaritzakoak (“baina”).
- *Mendeko perpaus elkartuak, menderagailuak*: perpaus osagarriak (“-ela”, “-enik”, “-en”), perpaus erlatiboak (“bait-“, “zein-“ eta erlatibo arruntak), konparazio perpausak (eredu arruntak, “baino gehiago”, “baino gutiago”, “ez bezala”, “baino...-ago”, “zenbat eta...”), ondoriozko perpausak (“baitaude”, “duelako”), baldintza perpausak (kausazkoa, irrealak, errealak, “-enean”), helburuzko perpausak (“-teko”, “-tekotan”, “-tera”), kausazko perpausak (“-elako”, “-elako”, “elakotz”, “bait-“, “zeren + n”, “zergatik + elako”, “nola... bait-“), kotzesio perpausak (“nahiz”, “ba-“, “nahiz + -en”) eta moduzko perpausak (“antzera”, “arabera”, “gisan”, “gisara”, “modura”, “moldean”, “moldera”, “bezala”).

1.2.7. Hiztegia

Baztaneraren inguruko hiztegia anitza denez, horren inguruko informazioa, bai Baztaneraren ezaugarriak lortutako liburu berdinetik (Salaberri, Pello. *Baztango Haizegoa*) eta baita Mariano Izetaren *Baztango Hiztegia* –tik ere lor daiteke.

1.3. Baztanen euskara baldintzatzen duten faktoreak

1.3.1. Euskararen sustapenaren alde

- *Ttipi ttpa aldizkaria*: 1996. urtean sortutako aldizkari honek Bortziri, Malerreka, Baztan, Sara eta Senpereko berri nagusienak biltzen ditu. 2009. Urteko datuen arabera, 26000 irakurle eta 6000 aleko tirada gu. Bailara desberdinetara zuzendutako komunikabidea denez, bere euskara ere nahiko irekia da, eta ez da bailara bateko euskarara bakarrik zuzentzen. Hortaz, nolabait euskarazko komunikabidea denez, euskarazko irakurmen gaitasuna hobetzen laguntzen du irakurleei, baino erabiltzen duen euskara Nafarroako iparraldeko euskara denez, euskara batuko ezaugarriak ere izanik, bailara horietako dialektoak suspertzen ez

du asko laguntzen. Aldiz, egia da, bailara guzti horietako eta baita iparraldeko aipatutako bi herri horien arteko ulermena errazten duela, horien euskarak hurbiltzen baititu.

- *Xorroxin irratia:* Xorroxin irratia Baztango katea da, FM 88.0, 107.1 Eta 107.5 frekuentzietan eta euskaraz emititzen duena eskualde osorako. 1981ean ekin zioten lanari Erratzun, Nafarroako euskarazko irratirik beteranoena izanda. 1985ean bulegoak Elizondora mugitu zituzten. Irrati hau Baztango herritarrentzat soilik zuzendua dagoenez, erabiltzen den euskara baztanera da, eta horren ondorioz, bertako jendeak euskarazko ulermena hobetu ez ezik, baztanera dialektoa ere sustatu egiten dute. Gainera, ahozketasuna ere praktika dezakete Baztandarrek, irratia entzuleen parte-hartzea indartzen saiatzen baita galdera edota beraien herrietako berriak kontatzera bideratuz.
- *Xaloa telebista:* Xaloa telebista 1997. urteko Urrian, astean behin, baino 1998.etik aurrera egunero hasi zen emititzen. Euskarazko Toki Telebisten elkarteko partaide dira, eta gaur egun 7 lagun ari dira bertan lanean. Euskararen erabilpena Baztan, Bortziri eta Malerrekan normalizatzeko sortu zen telebista kate hau, eta hortaz, euskara hutsez emititzen dute, euskararen estima soziala berreskuratzeko eta euskaraz hitz egiteko ohiturak indartzeko. Horretaz gain, eskualdeko garapen integralaren aldeko apustua egin dute, desertizazioa eman ez dadin, bertako giza-jende, talde eta erakundeei lagunduz, hala nola, nekazaritza sektorea, gazteak bertan bizitzeko kontzientzia sortzeko asmoz. Azkenik, euskarari dagokionez, goian aipatu bezala, bertako jendeen artean euskara gehiago erabiltzeko balio du, eta horrek azken batean euskararen aldeko apustua egitea eragiten du, baino Ttipi-ttapa aldizkariarekin gertatzen den bezala, euskal dialekto desberdinak dituzten zonaldeetara zuzentzeak, telebistako kazetariak erabiltzen duten euskara batuagoa izan behar dela eragiten du, eta horrek ez du bailara bakoitzeko euskararen ezaugarriak mantendu edo suspertzeko asko laguntzen.
- *Euskararen ezagutza handitzeko:* Baztanen helduen euskalduntze- alfabetatzean ari diren gizarte erakundeei nola euskara ikasi nahi duten baztandar langabetu eta ikasleei diru laguntzak eman.

- *Euskararen erabilera handitzeko*: kultura jarduerak, haur eta gaztetxoendako aisialdi programak, udalekuak, jostaldiak, gurasoendako ikastaroak, euskarazko hedabideei diru laguntzak... Alor sozioekonomikoan Bai euskarari akordioa.
- *Euskararekiko motibazioa handitzeko*: euskararen familia bidezko transmisioaren inguruko sentiberatze kanpaina, erabilera sustatzeko motibazio kanpainak, kanpotik etorritako herritarrak nola bisitariak bertako hizkuntza eta kulturarekin sentiberatzeko eta informatzeko argitalpenak.
- Koordinazioa euskararen eta euskal kulturaren sustapenean Baztanen lan egiten duten gizarte eragileekin, Nafarroako toki entitateetako bertze euskara zerbitzu teknikoekin eta Nafarroako Gobernuaren Unibertsitateetarako eta Hizkuntza Politikarako Zuzendaritza Nagusiarekin.
- Egoera soziolinguistikoa aztertu, erabilera neurketak barne, bai eta ahozko tradizioaren biltze eta zabaltze lanak egiten dira ere.
- *Hezkuntza*: aurrerago hobe azalduak izango diren Baztango eskola unitarioak, Baztan ikastola, San Francisco Javier ikastetxeak, Lekaroz-Elizondoko institutuak eta beste hainbat hezkuntza erakundek euskararen apustua egiten dute ere, eta aunitzetan bertan parte hartzen dutenak Baztandarrak direnez, horrek bertako dialektoa ere indartzen laguntzen du.

1.3.2. Euskararen sustapenaren aurka

- *Telebista kateak*: telebistako kate nagusienak gazteleraz dira, eta Nafarroaren kasuan, Xaloa telebistaz gain, kate bakarra dago euskaraz (ETB1). Euskarazko telebista kate aniztasun gutxi izateak azkenean ikasleek telebistan ikusten dituzten programa gehienak gaztelerazkoak direla eragiten du, eta horrek ez du euskara praktikatzeko asko laguntzen. Gainera, Euskal Autonomi Erkidegoan ez bezala, Nafarroan marrazki biziduneko hornitutako ETB3a ikusteko aukerarik ez dago, eta horrek azkenean nahi eta nahiez ume txikiak marrazki bizidunak ikusteko gazteleraz ikustera behartzen dituzte, eta hain txikitatik telebista gazteleraz soilik ikusten hasten badira, beharbada handitzen direnean, zailago suertatuko zaie telebista euskaraz ikusten hastea. Azkenik, egia da, ETB1ek euskara sustatzen laguntzen duela, baino euskara batuan zuzendutako kate horrek euskaldun guztiak

elkar ulertzeko laguntzen duen arren, ez du kasu honetan, baztanerako erabilpena indartzeko asko egiten.

- *Historiak ere eragin handia izan du:* Paula Kasaresen “Euskaldun hazi Nafarroan” azaltzen den bezala, historiak izugarrizko eragina izan du Frankoren garaian euskarak jasan zuen beherakadarekin. Eta horren adibide garbia pasa zen Iruritan. Bertan, debekatua zegoen euskaraz leku publikoetan hitz egitea eta baserritarrek baserrian, herritik urrun bizi zirenez, euskaraz egiten zuten. Baina gero herrira erosketak egitera joan behar zirenean, baserritarrek erdaraz ez zekitenez hain momentu eta egoera txarrak pasa zituzten, hauek seme alabak izatean, beraien seme-alabak Iruritako eskolan erdaraz soilik ikastera behartu zituzten, hauek beraiek pasa zituzten momentu txarrak berriro pasa ez zitzaten. Horrez gain, beste hainbat egoera ere aipatu daitezke, hala nola, Elizondo Baztango “hiriburua” eta horrek ekarri ditzaten lan edo zerbitzuak ekarri edota Oronozen suhiltzaile eta lanpostuek ekarri zituzten kanpotar kopuru handiak, euskararen beherakada ekarri zuen.
- *Euskararekiko pasibotasuna:* Baztan zonalde euskalduna da eta jende kopuru handi batek hizkuntza hori menperatzen du. Ikusi hona Baztango herrien euskaldun portzentajeak (<http://www.valledebazan.com/index.php/en/kultura/eeuskara>):

EUSKALDUN			CUASI EUSKALDUN			ERDALDUN		
Posición	Localidad	%	Posición	Localidad	%	Posición	Localidad	%
1	Ziga	97,63	1	Elbete	13,69	1	Elizondo	21,33
2	Amaiur	96,90	2	Elizondo	13,27	2	Lekaroz	8,62
3	Azpilkueta	96,61	3	Oronoz	11,13	3	Irurita	8,20
4	Erratzu	96,00	4	Irurita	9,79	4	Elbete	6,67
5	Berroeta	95,53	5	Gartzain	6,90	5	Oronoz	6,13
6	Arraioz	95,00	6	Lekaroz	5,74	6	Arizkun	2,69
7	Aniz	93,54	7	Almandoz	4,95	7	Azpilkueta	2,41
8	Almandoz	92,34	8	Arizkun	3,89	8	Arraioz	1,92
9	Arizkun	92,21	9	Arraioz	2,69	9	Gartzain	1,73
10	Gartzain	89,17	10	Amaiur	1,90	10	Aniz	1,61
11	Lekaroz	84,48	11	Aniz	1,61	11	Almandoz	1,35
12	Oronoz	81,36	12	Erratzu	1,52	12	Erratzu	1,33
13	Irurita	81,27	13	Ziga	0,94	13	Amaiur	0,00
14	Elbete	76,71	14	Azpilkueta	0,46	14	Ziga	0,00
15	Elizondo	64,01	15	Berroeta	0,00	15	Berroeta	0,00

Euskaldunak direnen kopurua handia da taulan ikusten den bezala, eta herri txiki gehienetan entzuten den hizkuntza nagusia ere da, baino ez denetan. Adibidez, Elizondon euskarak pasibotasun maila handia du, eta nahiz eta jende gehienak euskara Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

jakin ez da hizkuntza horren bidez komunikatzen, erdaraz baizik. Elizondozen gain, aurretik arrazoitu bezala, Elbete (Elizondorekiko hurbiltasunagatik), Irurita eta Oronoz dira ehuneko kopurutik euskaldun portzentaje baxuenak dituzten herrixkak.

1.4. Lehen hezkuntzako Curriculumaren 2. Liburuakian

Etapa honetan, *Nafarroako Lehen Hezkuntzako Curriculumaren 2. Liburuakian* (Eskuragarri 2013/11/30ean: <http://dpto.educacion.navarra.es/publicaciones/pdf/curriprimaria2eusk.pdf>) agerituen bezala, Euskara eta Literatura irakasgaiaren irakaskuntzak honako gaitasunak, ezagutzak, trebetasunak eta jarrerak garatzea izanen du helburu:

1.4.1. Gaitasunak

1. Eguneroko gaiekin loturiko ahozko eta idatzizko diskurtsoak ulertzea, jarduera sozial eta kulturalen testuinguru desberdinetan.
2. Gauzak ahoz adieraztea, hitz egitea eta hizketan jardutea, eta gauzak idatziz adieraztea, diskurtsoak eta testuak eginez esaldi erraz eta egokiek, eguneroko bizitzaren testuinguru desberdinetan.
3. Europako eleaniztasunaren errealitatea baloratzea, eta Espainiako, eta euskararen aldaera linguistikoak, kultur aberastasuna direlako.
4. Ahozko hizkuntza modu espontaneo eta egokian erabiltzea norberaren intereseko edo eguneroko bizitzako gaietan (familia, zaletasuna, gaurkotasuneko gertaerak...), errespetuzko eta laguntzazko jarrera edukiz.
5. Formatu konbentzionalen, erakunde publiko edo pribatuekiko komunikazioan erabiltzen diren idazki mota desberdinak erabiltzea, eskolarekin eta eskola-jarduerarekin loturiko egoeretan.
6. Komunikabideak eta informazioaren teknologiak erabiltzea eguneroko gaiei buruzko informazio orokorrak lortzeko, interpretatzeko eta baloratzeko eta gai horiei buruzko iritziak adierazteko.

7. Hizkuntza eskola-jardueran eraginkortasunez eta kritikotasunez erabiltzea, bai informazioa aurkitu, bildu eta prozesatzeko, bai esparru akademikoak berezkoak dituen testuak idazteko.

8. Irakurketa gozamenerako, ezagutzarako eta norbera aberasteko iturri gisa erabiltzea, esparru desberdinetan (literarioan, zientifikoan, sozialean...) eta tradizio literarioaren ezagutzara hurbiltzea testu literarioen bitartez.

9. Gaiaren eta konplexutasunaren ikuspuntutik egokiak diren genero desberdinetako testuak ulertzea eta sortzea, eta hizkuntza literarioaren berariazko konbentzioen ezagutzetan hastea.

10. Hizkuntzari eta erabilera linguistikoaren arauetara buruzko ezagutzez baliatzea modu egokian, koherentean eta zuzenean idazteko eta hitz egiteko, eta ahozko zein idatzizko testuak ulertzeko.

11. Hizkuntzen erabilera sozial desberdinei buruz gogoeta egitea, balio-juzkuak eta aurreiritzi klasistak, arrazistak edo sexistak dakartzaten estereotipo linguistikoak saihesteko.

12. Ikaskuntzarako abileziak eta trebetasunak barneratzea eta komunikazioari buruzko ezagutzak eta estrategiak beste hizkuntza batzuetara transferitzea.

1.4.2. Ezagutzak

1. Oinarrizko hiztegia, gramatika funtzionala eta estiloa eta hizkuntzaren funtzioak sendo ezagutzea.

2. Ahozko elkarreragin mota desberdinen (hizketaldiak, elkarrizketak, eztabaidak eta abar) eta ahozko hizkuntzaren estilo eta erregistro desberdinen oinarrizko ezaugarrien kontzientzia.

3. Komunikazioaren ezaugarri paralinguistikoak ulertzea (ahotsaren ezaugarriak, aurpegierak, keinu eta jarreraren sistemak).

4. Testu literario mota desberdinen kontzientzia (maitagarrien ipuinak, mitoak, elezaharrak, olerkiak, poesia lirikoa, antzerkia, ipuin laburrak, eleberrak) eta haien ezaugarri nagusien kontzientzia; halaber, testu ez-literarioen motak (curriculum vitae,

formularioak, txostenak, editorialak, saioak, hitzaldiak eta abar) eta haien ezaugarri nagusiak.

5. Idatzizko hizkuntzaren (formala, ez-formala, zientifikoa, kazetaritzakoa, lagunartekoa eta abar) bereizgarriak ulertzea.

6. Hizkuntzak eta komunikazio moduek denboran zehar eta esparru geografiko, sozial eta komunikatibo desberdinetan duten aldagarritasunaren kontzientzia.

1.4.3. Trebetasunak

1. Ahoz zein idatziz komunikatzeko trebetasuna, eta mezuak egoera ugaritan eta xede desberdinekin ulertzeko edo ulertarazteko trebetasuna. Komunikazioak bere baitan hartzen du ahozko mezuak entzuteko eta ulertzeko trebetasuna, komunikazio egoera desberdinetan, eta argi eta zehatz hitz egiteko trebetasuna. Halaber, bere baitan hartzen du zerbait ulertarazteko gauza izan garen kontrolatzeko trebetasuna, bai eta komunikazio ingurune desberdinetan hizketaldi bat hasteko, hizketaldian aritzeko eta hizketaldiari amaiera emateko trebetasuna ere.

2. Era askotako testuak irakurtzeko eta ulertzeko trebetasuna, estrategia egokiak hartuz irakurketaren helburuaren arabera (informatzeko xedez irakurtzea, ikasteagatik edo plazer hutsarengatik irakurtzea).

3. Era askotako testuak, xede desberdinekin, idazteko trebetasuna, idazteko prozesua kontrolatuz (zirriborrotik hasi eta zuzenketaraino).

4. Idatzizko informazioa, datuak eta kontzeptuak bilatu, jaso eta prozesatzeko trebetasuna, haiek ikasketetan erabiltzeko eta ezagutzak modu sistematikoan antolatzeko. Entzutean, hitz egitean, irakurtzean eta idaztean, informazio garrantzitsua eta garrantzirik gabekoa bereizteko trebetasuna.

5. Norberaren argudioak formulatzeko trebetasuna, ahoz nahiz idatziz, konbentzitzeko moduan, kontuan hartuz beste ikuspuntu batzuk, ahoz nahiz idatziz adierazitakoak.

6. Behar diren abileziak testu konplexuak idatziz nahiz ahoz (hitzaldiak, hizketaldiak, jarraibideak, elkarrizketak, eztabaidak) sortzeko, aurkezteko edo ulertzeko baliabideak (esate baterako, oharra, eskema, mapa) erabiltzeko.

1.4.4. Jarrerak

1. Hizkuntzarekiko jarrera positiboa garatzea, hura norbera eta kultura bera aberasteko balizko iturri bat dela aitortuz.

2. Beste batzuen iritziak eta argudioak jasotzeko jarrera, aurreiritzirik gabe, eta elkarrizketa kritiko eta eraikitzaileak edukitzeko jarrera.

3. Jendaurrean hitz egiteko konfiantza.

4. Adierazpenetan nolakotasun estetiko bat lortzearren ahaleginak egiteko jarrera, hitzen/esaldien zuzenketa tekniko hutsa gaingituz.

5. Literatura baloratzea.

6. Kulturen arteko komunikazioaren aldeko jarrera positiboa garatzea.

2.METODOLOGIA

2.1. Amaiurko eskolaren deskripzioa

Baztanen herri txiki asko daudenez, Elizondon izan ezik eskola duten beste Baztango herrietako eskolak eskola unitarioak dira. Eskola unitarioak dira, herri txikietan, eskolara joateko ikasleek egunero autobus edo kotxea hartu eta ibilbide luzeak egin beharrean, herri berean eskola txiki bat izatea. Eskola txiki hauek ez ohikoak dira, maila desberdinetako ikasleak klase berdinean egoten baitira. Esate baterako, 5. eta 6. mailako ikasleak klase berean suertatu daitezke, edota 2., 3., 4., 5. eta 6. mailakoak ere. Hau nolabait eskolan dauden ikasle kantitatearen arabera da. Guzti honek esan nahi du, ikasleak materiala prestatu eta egokitu beharko duela ikasle guztien mailara egokitzeko, adin desberdinetako ikasleekin suertatu baitaitezke klase berean.

Baztango eskola unitarioei dagokionez, hamar daude: Almandozkoa (15 ikasle), Amaiurkoa (37 ikasle), Arizkungoa (42 ikasle), Arraiozkoa (19 ikasle), Azpilkuetakoa (6 ikasle), Erratzukoa (40 ikasle), Gartzaingoa (12 ikasle), Iruritakoa (79 ikasle), Oronozkoa (45 ikasle) eta Zigakoa (22 ikasle). Eskola horiek guztiek osatzen dute Baztango Herrietako Eskolak eta urte asko daramate elkartuta. Bakoitzak bere dinamika eta martxa du, eta horretaz gain, elkarrekin gauza anitz egiten dituzte: proiektuak, irteerak, kanpaldiak ...

Amaiurko eskola unitarioko zuzendariak azaldu bezala, Asteazken guztietan, 3. mailatik gorakoak Iruritan elkartzen dira mailaka. Hau da, eskola batean 6. mailako ikasle bat badago, hau 6. mailakoak diren beste herrietako ikasleekin elkartzen da. Honekin lortu nahi dena da, ikasleak beraien adinekoak diren ikasleak ezagutzen hastea, eta Lekarozko institutuan hastean, aldaketa hori ez hain gogorra izatea. Egun horretan espezialitateak ematen dituzte: ingelesa, musika eta gorputz hezkuntza. Asteazken zehar, berriz, eskolak txikienak binaka elkartzen dira espezialitateak ere adin bereko ikasleekin emateko. Ikasle kopuru handiagoa duten eskolako ikasleak, Irurita edo Arizkunekoak, alegia, beraien eskoletan geratzen dira. Haurrak bezala, irakasleak ere Iruritan elkartzen dira, bai espezialistak eta baita 1., 2. eta 3. zikloetako tutoreak

ere. Horrela, espezialistak eskolak ematen egoten dira eta tutoreek komunak dituzten gaiak lantzen dituzte; paper kontuak, udaletxekoak, Nafar Gobernuak ...

Amaiurko eskola unitarioari dagokionez, aurretik esan eta bertako zuzendariak emandako informazioaren arabera, bertan 37 ikasleek ikasten dute. Ikasle hauek 3 gelatan banatzen dituzte: Haur Hezkuntzako ikasleak (3 urteko 5 ikasle, 4 urteko 2 ikasle eta 5 urteko 3 ikasle) gela batean, Lehen Hezkuntzako lehen zikloko eta 3. mailako ikasleak (LH1.ko 4 ikasle, LH2.ko 5 ikasle eta LH3.ko 5 ikasle) bestean eta, azkenik, Lehen Hezkuntzako laugarren, bosgarren eta seigarren mailako ikasleak (LH4.ko ikasle bat, LH5.eko 5 ikasle eta LH6.ko 7 ikasle) bestean. Irakasleei begira, sei daude: hiru tutore, ingelerako espezialista, erlijiokoa eta Haur Hezkuntzako irakasle laguntzailea. Kontuan hartu behar da, erlijioa eta ingelerako maistrak ibiltariak direla, eta beraz, Amaiurkoaz gain beste eskola batzuetan ere klase ematen dutela, beti ere, egoitza edo oinarrizko ikastetxea Amaiurkoa delarik. Gainera, astean behin, Gorputz Hezkuntza eta Musikako maisu-maistrak beraien ikasgaiak ematera joaten dira, Amaiurko eskola unitariora ere.

Bukatzeko, esan Amaiurko eskola unitarioa kale nagusian kokatua dagoela. Eskola honek ondoan, alde batetik, frontoi bat dauka zeinetan denbora txarra egitean umeak bertan egoten diren eta baita Gorputz Hezkuntza bertan ere lantzen dute eta, bestalde, jolastoki bat ere badute, denbora ona egitean umeak txirristan edo kulunkekin jolas daitezten. Horretaz gain, aurrez aipatutako ikasleek ikasten duten hiru gela horiez gain, irakasleen gela, fotokopia gela, psikomotrizitate gela, sukaldea eta jangela aurki daitezke. Teknologiari begira, gela bakoitzean irakasle bakoitzak ordenagailu bat dut berarentzako, eta ikasleentzako, bigarren gelan (LH1., LH2. eta LH3ko ikasleek ikasten duten gelan) 3 ordenagailu daude eta handien gelan (LH4., LH5. eta LH6. ikasleek ikasten duten gelan) pizarra elektroniko bat daukate. Zerbitzuei begira, Asteazkenetan Iruritara joaten direnean, autobus bat badaukate harat joateko, baino beste egunetan herrira joateko ez daukate inolako garraiorik; herrian bizi direnendako, eskola hurbil dago, baino baserrietan bizi direnendako hau batzuetan arazoa suertatu daiteke, baserriak herritik nahiko urrun baitaude eta horrek nolabait gurasoetako batek umea eskolara eramatea eragiten baitu. Jangelari dagokionez, gurasoen artean janariaren erosketak egiten dituzte, eta gero herriko batek janari hori Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

prestatu egiten du. Sukaldari honen eta beste herriko bi emakumeen artean, umeak jaten lagundu ez ezik, bazkal ondoren umeak daukaten denbora librean umeak zaintzeaz arduratzen dira.

2.2. Grabazio eta galdeketen azalpena

Elkarrizketan eta grabazioak egiteko metodologia anitza izan zen: idatzizko galdeketak, internet bidezko idatzizko elkarrizketak, ahotsen grabaketak, hizkera laxoaren apunteak hartzea ... Hona hemen, banaka-banaka emandako pausoak eta bertan erabilitako materiala eta metodologia:

Lehenik, Amaiurko eskola unitarioko zuzendariarekin telefono bidez kontaktuan jarri nintzen. Nire egoera azaldu nion esanez Nafarroako Unibertsitate Publikoko Lehen Hezkuntzako euskararen inguruko proiektu bat egiten ari nintzela eta horretarako 5. eta 6. mailako ikasleen ahoskera laxoa grabatu beharra nuela. Orduan galdetu nion ea posible izango zen bertako umeen ahotsa grabatzea, eta bere baiezkoa jaso nuen. Hala ere, umeei beraien gurasoen baimenik gabe ezin zaienez grabatu, eskatu zidan gurasoei baimena eskatzeko mezu bat idatzi eta berari bidaltzeko. Hori dela eta, gurasoendako baimena idatzi, eta Amaiurko eskola unitarioko zuzendariari bidali nion.

Zuzendariak nik bidali nion baimen gutuna egokitze hartu eta hau Amaiurko eskolako gurasoei eman zien. Guraso guztien baimena jaso eta gero, zuzendariak nahi nuenean grabatzera joaten ahal nintzen esan zidan, eta orduan, galdeketa eta grabazioaren nondik norakoak prestatu eta birpasatu ondoren, Azaroak 22an Amaiurko eskolara joan nintzen.

Bertan, 5. eta 6. mailako 12 ikasleekin, irakaslerik gabe, lehenengo bi ikasgai orduak egon nintzen, 9:30etatik 11:30ak arte, hain zuzen ere. Ikasle hauetako 6 neskak ziren eta beste 6, berriz, mutil. Bertako, hamar eta hamabi urte bitarteko ume guztiak bat izan ezik Amaiurkoak dira, bakar hori Elizondokoa izanik. Elizondoko neska hau egunero bere amarekin Amaiurko eskola unitariora joaten da, bere gurasoek erabaki baitzuten, Amaiurko eskolak eskaintzen dituen zerbitzuez gain, umeak euskara ikasi eta erabiltzeko modurik hoberena izango zela.

Eskolara joatean, ikasleak bi taldetan banatuak zeuden, gelan maila desberdineko ikasleak daudelako. Nire grabazioan, ikasle guztiek batera jarduera berdina egingo zutelako, denak U forman jartzea erabaki nuen, inork besteari bizkarrik ez emateko eta grabaketa nolabait errazago eta ikasleak erosoago sentitzeko. Orduan, grabazioaren aurretik azaldu nien bakoitzak momentu on bat eta txar bat kontatu eta azaldu beharko zutela, baino horren harira bakoitzak nahi zuen gaiaren inguruan solas zezakeela. Esate baterako, alde batetik, pasadizo grazioso bat kontatu zezaketen (erortzean, noizbait akats bat egitean, zerbait irabaztea, Olentzero eta erregeen inguruan ...), eta bestalde, momentu txar bat (lotsa pasatzean, memoria txarra, partidu edo lehia bat galtzean ...).

Horrez gain, beraiek normalean lagunekin eta familiarekin daudenean erabiltzen duten euskara erabiltzeko eskatu nien, hau da, naturaltasunez hitz egiteko, ez saiatzeko beraiek erabiltzen ez dituzten eta eskolan lan ditzaketen beste hitz batzuk erabiltzen. Nire azalpena eta adibide bat jaso ondoren grabazioarekin hasi ginen. Grabazioa banaka eta jarraitua izan zen, batek bukatzean hurrengoa hasten zen, grabazioa gelditu gabe.

Grabazioarekin hasi aurretik, irakasleak esan zidan, ikasleak nahiko urduri zeudela, grabazioaren egoerarekin, eta ez zekiela ikasleek nik nahi bezain beste hitz egingo zuten ala ez. Hori jakinik, grabazioa egin eta gero, ikasleak oso lotsatuak eta gutxi hitz egiten zutela ohartu nintzen, grabazioa eta baita beste ikasle guztien aurrean hitz egin behar zutelako. Hortaz, grabazioarekin aldaketak egitea erabaki nuen: lehenik, erabaki nuen beraien ahotsa grabatu ordeztu, ez niela grabatuko baizik eta beraiek esaten zuten paper batean idatziko nuela. Eta, bigarrenik, hori ikasle guztiek klase berdinean egin beharrean, banaka ikasleak eta beste ikasleek beraiek esaten zuten entzun gabe egingo nuela erabaki nuen. Orduan, irakasleari esan nion ea inportako zitzaion bera klasera joaten bazen eta ikasle guziekin egon, eta horrela nik banaka-banaka, ikasle bat hartu eta beste gela batean, ikasleak esaten zuena idatzi egingo nuela. Irakasleak inolako arazorik ez zegoela esan, eta “grabazio” -arekin hasi nintzen. Bigarren metodologia honek lehenak baino askoz hobe funtzionatu eta emaitza paregabeak lortu nituen.

Grabazioa alde batera utzita, galdeketa egiteko momentu iritsi zen. Eskolara joan aurretik, erabaki nuen egokiena suertatuko zela bai grabazioa eta bai galdeketa ere egun berdinean egiteko, ikasleak dagoeneko gaian sartuak egongo liratekeelako eta ez nuelako eskolako ordutegi normala bi egunez aldarazi nahi. Hortaz, grabazioa bukatu eta ikasleei denbora libre txiki bat eman eta gero, galdeketarekin hasi ginen.

Galdeketarekin hasi aurretik esan nien, zintzoak izateko eta ez elkarri kopiatzeko, ez baitago emaitza on edo txar bat, iritzi eta ikuspuntu desberdinak errespetagarriak baitira. Hori esan eta gero, ikasle bakoitzak galdera bat altuan irakurri eta nik galdera azaldu egiten nien, beraiek hobe ulertu zezaten. Irakurri eta gero, ikasle bakoitzak, bere orrian erantzuna idatzi behar zuen. Horrela egin genuen galdera guztiekin.

Grabazioa eta galdeketa eginik, hurrengo astean, Azaroak 29an, berriro irakasle batekin kontaktuan jarri nintzen berari elkarrizketa bat egiteko. Elkartzeko zailtasunak zirela eta, elkarrizketa hau helbide elektroniko bidezkoa izan zen.

Horretaz gain, Azaroa eta Abenduan zehar maiz umeak zeuden lekura joan eta beraiekin hitz egiten aritu naiz, nolabait erabiltzen dituzten hitz bitxiak edo bereziak mugikorrean apuntatzen.

Bukatzeko erabaki nuen, Amaiurkoa den eta beste belaunaldi bateko gizon bati umei egindako galdeketa grabazioa egitea. Horrela, gizonaren hizkera ez ezik, bere baztaneraren erabilpenaren ikuspuntua lortuko nuenez, bi alderdi hauek ikasleen ikuspuntuekin konparatu ahalko nituzke. Elkarrizketa hau 2013ko Abenduak 13an herriko Sozietatean burutu zen eta prestakuntzak eta elkarrizketak ordu eta erdi inguru iraun zuen. Berari azaldu nizkion galderak zeinek ziren eta denbora utzi nion erantzunetan pentsa zezan.

2.3. Lehen hezkuntzako hirugarren zikloko umeengan ematen diren aldaketak eta dituzten ezaugarri psikofisikoak

Hona hemen, <http://www.educrearte.net/index.php/material-recomendado/educacion-lenta> web orria oinarritzat hartuta 10 eta 12 urteko ikasleen artean ematen diren aldaketa eta dituzten ezaugarri psikofisikoak:

2.3.1. Garapen psikomotorea

- *Etaparen honen bukaeran, ume batzuen nerabezaroaren lehenengo sintomak agertzen hasten dira:* muskulaturaren handitzea, gorputz fisikoaren biribiltzea edota gorputz guztian zehar hile gehiago ateratzea.
- *Gaitasun koordinatiboen bateratzea:* oreka eta koordinazioa.
- *Indarrezko gaitasunen bateratzea:* korrikaldiak, jauziak, harrerak eta jaurtiketak.
- *Oinarrizko gaitasun fisikoen garapena:* indarra, abiadura, resistentzia, mugimendueen zabaltasuna,... (Raimondi, 1999).

2.3.2. Garapen kognitiboa

- *Itzulgarritasuna:* ezaugarri honen oinarria da pentsamenduak forma operatorio logiko-zehatzean jotzeko duela. Piagetek “eragiketa” hitza erabiltzen du adimenezko ekintzei erreferentzia egiteko (ekintza fisikoen aurka). Mentalki ekintzak espazio eta denboran aurrera eta atzera eramateko gaitasuna barneratzen dute. Gainera, pentsamendua garatu egiten da, flexibleagoa, arinagoa eta mugikortasun handiagoa lortuz.
- *Eragiketaren egitura bateratu batean integratuak daude:* estadio bateko operazioek beraien artean harremana izan ez ezik horien artean interdependentziak puntuak ere badagoela erraz beharra da. Fase honetan, umeek kantitate, pisu, denbora, bolumen eta masaren forma konplexuagoak barneratzen dituzte.
- *Pentsamendua flexiblea da:* ez dena “hemen eta orain”-era mugatzen, multidimentsionala eta egozentrikotasun maila baxuagoa duena.
- *Birpentsatzea:* 9 urtetik aurrera umea hitzak eta terminoak taldekatzen hasten dira. Horretaz gain, informazioa epe laburreko memorian atxikitu eta epe luzeko memoriara transferitzeko gaitasuna hobetzen da.
- *Semantikaren lanketa:* umeek jendeak esaten diotena ez ezik, proposamenetatik beraiek ateratzen dituzten ondorioak ere gogoratzen dituzte. Hau da, umeak adin honetan beraien logika ekintzetan erabiltzen hasten dira, perfektua eta zuzenketarik gabeko kopia batekin geratu ordez.
- *Buru-irudimena:* adin honetako umeek beraien irudi propioak sortzen dituzte, gehienetan bizitasuna ezaugarri nagusitzat dutelarik.

- *Berreskurapena*: lehen hezkuntzako lehenengo zikloan, hitz bat letreiatzean, umeek horri dagokion letra beraien memorian aurkitzen saiatzen dira. Hirugarren zikloan, ez da hori pasatzen.
- *Gidoiak*: etapa honetan umeek gidoi zehatz batzuk orokorrak diren kategorietan txertatzen dituzte.

2.3.3. Hizkuntzaren garapena

Batetik, eskolako eta lagunek ematen dizkieten esperientziek eta, bestetik, ikus-entzunezko media eta irakurmenak, ikasleei eredu eta hizkuntzen erabilpen aniztasun ematen dizkie. Bigarrenik, umeak testuinguru, egoera eta igorlearen arabera erregistroa egokitzen eta aldatzen ikasten eta praktikara eramaten hasten da. Hirugarrenik, irakurmen eta idazmenaren oinarritzko gaitasunen barneratzeak sinbolo bidezko sistemetan murgiltzea errazten du. Lexiko eta ezagutzak azkarrago eta ugariago barneratzen dira eta horien erabilpen egokiago bat ematen da. Laugarrenik, eskolan ikasten eta ezagutzen doazen ahala, sintaxia konplexuagoa bilakatu eta horren erabilpena gizarte-praktikan egokitu egiten da. Gainera, jarduera metalinguistikoaren ondorioz, eremu semantikoa berrantolatu eta zabaldu egiten da. (Peralbo, 1998)

Nahiz eta adin honetan ahozko hizkuntzaren garapena eman, alfabetizazio prozesua askoz handiagoa da. Irakurmenaren bitartez, umea fonetika barneratzen, alfabetoa deskodetzen eta testutik esanahia hartzen hasten da; horretaz gain, idazmenaren bitartez, letrak hobe marrazteko beharrezkoak diren mugimenduaren gaitasunak hobetzen dira eta baita idatzizko testu baten bidez esanahia bat transmititzeko gaitasuna ere. Biek zeinu bidezko komunikazioa, pertzepzioa, memoria eta arreta osatzen dute.

Irakurmen eta idazmenaren gaitasunen eskuratzeak testuinguru zehatz batean ematen diren prozesu konplexu eta multidimentsionalak dira. Testuinguru horretan umeak guraso, anai-arreba, irakasle eta ikaskideekin izaten dituen interakzioek umearen alfabetizazio maila zehaztuko dute.

Umearen hizkuntz gaitasun hobekuntzak eta honek inguruarekin duen harremanak idazmen eta irakurmena ahalbidetzen dute; idatzizko eta ahozko hizkuntzaren ikaskuntzak batera ematen direnez, irakurmen eta idazmenezko

hizkuntzaren erabateko metodoa ematen da. (Fields eta Spanglier, 1995). Irakurmena eta idazmena hobe ditzaketen alderdi batzuk honakoak izan daitezke:

- *Inprimatutako materialez aberatsa den ingurua*: kalitate handiko literatura, diktaketak, testuinguru zehatz bat duten inprimatutako testuak, inprimatutako materialen inguruko galdera-erantzunak, etab.
- *Ahozotasun aberatseko ingurua*: helduen hizkuntzaren ereduak, seme-alabak entzuten dituzten gurasoak, ikaskideekin solasaldiak, antzerkietan parte hartzea, etab.
- *Interes pertsonaleko esperientziak*: jokoak, eguneroko bizitza, landa mundura bidaiak edota naturan murgiltzea.
- *Zeinu bidezko antzezpenak*: arte dramatikoa, marrazketa eta pintura, musika eta dantza, etab.
- *Inolako presiorik gabeko idazmen esperientziak*: marrazketa, fonetkarik gabeko idazkiak, asmatutako ortografia, etab.
- *Inolako presiorik gabeko irakurmen esperientziak*: memoriazko irakurmena, laguntza bidezko irakurmena, etab. (Craig, 2001: 287-289).

2.3.4. Nortasunaren eta afektibitatearen garapena

Sentimenduek indarra hartzen duten bitartean, atxikimendua dibertsifikatu egiten da, lagunekin duten afekzioa sakondu eta lehenengo maitasun erlazioak sortzen baitira. Horretaz gain, umeak barneratu egiten dute, beraien ekintzek sentimendu positibo nahiz negatiboak sortzen dituztela. Ohartzen dira barruko emozio eta kanpoko emozioen arteko desberdintasunaz, eta hortaz, orain emozio batzuk barruan eta mundura kanporatu gabe kontzen hasten dira. Emozioekin jarraiki, umeek beraien egoera afektiboa erregulatzen ikasten dute, hala nola, beste jendeei (irakasle, guraso, lagun...) laguntza eskatuz.

- *Nortasuna*: pertsona batek bere burua besteen aurrean eratu eta identifikatzearen emaitza da, bere portaera eta sentimenduak kondizionatuz horrela. Osagai zenbait ditu; horrela, genero-identitatea eta identitate kulturala aipatzen dira. 8-12 urte bitartean, bertze umeekin izaten dituzten erlazio interpertsonal eta konparaketak

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

ugaritzen direnez, fase honetan nortasuna sozialki garatu egiten da. Bukatzeko, aipatzekoa da, adin honetako ikasleek desberdinagoak direnerako tolerantzia handitzen dutela.

2.3.5. Garapen soziala

9-10 urteetatik aurrera, autoritatea “fisikoki edo sozialki inposatzearen” ideiarekin lotzearen ikusmena baztertu egiten da, eta hemendik aurrera autoritatea gehiago gaitasun pertsonalekin lotzen da, hala nola, lidergo gaitasuna edo besteengandik funtzio zehatz bat burutzeko hautatua izana. Beraz, autoritateak botere erlatibo eta mugatu ez ezik, konplexua eta sinesgarria den elaborazio bat ere eskuratzen du.

2.3.6. Garapen morala

Lehen Hezkuntzako hirugarren zikloko ikasleek izaten duten garapen morala da oraingoan arauak ez dituztela zigorrak sahisteko betetzen, giza harreman harmoniatsuak mantendu eta funtzionamendu sozial egokiak izateko baizik.

Garapen moralari buruz, C. Gilliganek esaten du garapen morala desberdin ematen dela mutil eta neskeengan, berain moral epaiketa aplikatzean irizpide desberdinak erabiltzen baitituzte. Gilliganen ustetan, mutilalaren arraoibide morala justizian oinarritzen da, neskeena giza harremanetan eta berteekiko interesan zentratzen denean.

Horietaz gain, etapa honetan umeen garapen moralean ematen diren aldaketak honakoak dira:

- *Justiziaren banaketa*: umeei berdintasunean eta ekitatean oinarrituz egiten dituzte banaketak.
- *Moral sozialaren aldeko arrazonamendua*: berteengandik onartuak izateko arrazonamenduak, biktimaren ikuspegian jartzeko gaitasuna edota enpatizatzeak sentimenduak agertzen dira.

2.4. Grabazioak eta galdeketak zuzenduak dauden umeen adinaren arrazoia

Grabazioak eta galdeketak Lehen Hezkuntzako 5. eta 6. mailako ikasleei zuzenduak daude eta adin horretako ikasleak aukeratu dira eta ez beste batzuk hainbat arrazoiengatik: lehenik, Lehen Hezkuntzako irakasleak izango garen aldetik, logikoa zen Lehen Hezkuntzako ikasleak aukeratzeko. Bigarrenik, LHko adin handieneko ikasleak aukeratu dira beraiek baitira Lehen hezkuntzako ikasleen artetik hizkuntza garatuena duten ikasleak, marko teorikoko ikasleen ezaugarri psikoebolutiboetan argi azaltzen den bezala. Hirugarrenik, galdeketak erantzuteko ere lehen hezkuntzako hirugarren zikloko ikasleak aukeratu dira hauen adimena nahiko garatua dagoelako eta kritikotasun eta arrazonamendu maila altuagoak baitituzte. Laugarrenik, Amaiurko eskola unitarioa eskola txikia denez, beldurra nuen galdeketa bakarrik 6. mailako ikasleei egitea, material gutxiegi lortuko nuelako. Hortaz, 5. eta 6. mailakoak hartu nituen informazio gehiago eta ondorio objektiboagoak lortzeko.

2.5. Galdetegiaren hipotesiak

Zein da zure ama hizkuntza?

Lehen galderaren hipotesia izango litzateke ikasle guztien edo gehienen ama hizkuntza euskara dela. Eremu euskalduna, atzeritar gutxi eta baseritar euskaldun asko izateak euskararen erabilpena errazten baitu.

Noiz erabiltzen duzu euskara (eskolan, etxean, lagunekin, erosketak egitean ...)? eta gaztelera? Eta bertze hizkuntza baten bat (ingelera, frantsesa ...)?

Nire iritziz, euskara etxean, eskolan eta lagunekin erabiliko dute. Hala ere, baliteke lagun batzuekin gaztelera ere egitea, posible baita batzuk euskara ez ongi jakin edo menperatua izatea. Gaztelera, aldiz, gehienbat erosketak egitean erabiliko dutenaren ustea dut, batez ere, Iruñera joatean eta baita Elizondoko zenbait lekutan ere. Bukatzeko, frantsesa eta ingelesa, klasean eta klase partikular batzuetan landuko dituztela uste dut, baino hortik aparte ez dut uste beraien artean erabilgarritasun handirik dutenik.

Zein da zure gurasoen ama hizkuntza?

Ez nintzateke %100ean ikasle guztien ama hizkuntza euskara dela ausartzera iritsiko, baino portzentaje hori errealitatean pasatzen denetik oso hurbil dagoela esango nuke. Beharbada, nolabait gaztelera ere ikasle batzuen ama hizkuntza denaren ustea baitut.

Etxean ze hizkuntzatan hitz egiten duzue?

Etxean berriz ere hitz egiten den hizkuntza nagusiena euskara izan litzateke, bai seme-alaba eta baita gurasoen ama hizkuntza nagusiena euskara izanik logikoena izango bailitzake. Hala ere, gazteleraren erabilera etxean uste baino handiagoa izango denaren ikuspuntua dut.

Etxean euskaraz hitz egitean, zuk eta gurasoek erabiltzen duzuen euskara berdina al da? Edo desberdintasun batzuk ikusten dituzue? Ze diferentzia? (Adibidez, zure gurasoek hitz batzuk erabiltzen dituzte zuek erabiltzen ez dituzuenak?...)

Gurasoen eta seme-alaben euskararen artean desberdintasun nabariak izango dira: telebistak, irratiak, irakasle batzuen euskarak ... azken batean eragiten dute euskara batua indartzean, baztaneraren aurka, baino hori datuak jaso eta gero argituko dugu.

Telebista euskaraz ala erdaraz ikusten duzu gehiago? Zergatik?

Ikasleek telebista gazteleraz euskaraz baino gehiago ikusten dutela uste dut, askoz kate eta heterogeneotasun gehiago baitaude gazteleraz. Izan ere, euskarazko bi kate daude hemendik ikusten ahal direnak (ETB1 eta Xaloe), eta gazteleraz hamarka eta hamarka. Hala ere, behar bada marrazki bizidunak ikusterako orduan, hauek euskaraz gazteleraz baino maizago ikusten dituztela iruditzen zait.

Zein dira zure telesail, programa, marrazki bizidunak gogokoenak telebistan?

Telebista saio gogokoenak marrazki bizidunak izango dituztenaren ustea dut beraien adina dela medio. Beraz, marrazki bizidun batzuk esateagatik, “Los Simpson” edota “Shin Chan” beraien gogokoenak izan daitezke.

Ipuinak, berriak... zein hizkuntzetan irakurtzen duzu? Zein da zure libururik gogokoena?

Azken batean, ikasle gehienek irakurtzen dituzten liburuak eskolatik bideratuak egoten direnez, ikasle hauek irakurtzen dituzten gehienak euskaraz izan daitezke, baino gaztelerazko batzuk ere tarteka irakurriz.

Zure Amaiurko lagunekin ze hizkuntzatan egiten duzu solas? Zergatik? Lagun guztiekin hizkuntza berdinarekin egiten al duzu? Ala pertsonaren arabera hizkuntza desberdina erabiltzen duzu?

Ikasleen ama hizkuntza euskara denaren iritzia kontuan hartuz, ikasleen artean ere hizkuntza horretan komunikatzen direnaren susmoa dut. Hala ere, nolabait baserritarrak eta herrikoak direnen artean desberdintasun batzuk izan daitezke, hala nola, baserritarrekoena baztaneragoa izatea eta herrikoenean euskara batuak garrantzi handiagoa jasatea.

Eta Asteazkenetan Iruritara joatean ze hizkuntzetan egiten duzu hango lagunekin? Zergatik?

Amaiur bezalako herri txikiko ikasleak handiagoak diren herriko ikasleekin elkartzean gazteleraz ere aritzen direnaren zalantza dut. Izan ere, esate baterako, Arizkun eta Irurita bezalako herrixka handiagoetan gaztelerak indar handia izan du azken urteetan eta hortaz, nolabait herri guztietako ikasleak elkartzean euskara alde batera uzten dutenaren beldurra dut.

Klasean irakasleak Baztango hizkera gordetzen du, ala bere euskara propioa erabiltzen du? (Adibidez, ze hitz diferente erabiltzen ditu?)

Hau irakaslearen araberkoa izan daiteke: irakaslea Baztangoa bada, honen euskara baztanera denez, horren bidez komunikatuko da ikasleekin. Aldiz, irakaslea bertakoa ez bada, honek euskara batua erabiliko du gehienbat, baino beharbada ikasleek bera hobe ulertu dezaten, honek baztanerako hitz batzuk ikasten saiatuko da.

Eskolan Baztango hizkeraz gain, euskara batua ere ikasi eta lantzen duzue?

Pentsatzekoa den bezala, gaur egungo euskarazko liburu, telebista, irrati ... gehienak euskara batuan daude, eta hortaz, eskolan baliabide hauek maiz erabiltzen

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

dituztenez, euskara batua ere landuko dutela uste dut, baino baztanera ere alde batera utzi gabe.

Ze iritzi duzu euskara batuaren inguruan? Zein erabiltzen duzu ongi/ondo?

Pentsatzen dut beraiek euskara batua nolabait euskaldun guztiok elkar ulertzeko balioko duela bezala ikusten dutela, dagoeneko beste Euskal Herriko jendeekin harremana izateko denbora izan baitute. Eta, noski, ikasleek “ongi” erabiliko dute, Nafarroan ongi erabiltzen baita.

Zein motibazio duzu euskara erabiltzeko?

Ikasleen euskara erabiltzeko motibazio nagusienak “lanerako beharrezkoa dela” eta “adiskideak egiteko balio du” direla uste dut, alde batetik, etxean krisia dela medio askotan hizkuntza ahalik eta gehien ikasi behar direla bultzatzen saiatzen direnaren iritzia baitut. Bestalde, adin horretan ikasleek adiskidetasunaren garrantzia hartzen dute, eta hortaz, bigarren arrazoi honek ere ikasleengan pisua izan lezake.

Zein hizkuntzatan uste duzu egin beharko zela Euskal Herrian?

Ikasle gehienek Euskal Herrian euskaraz egin beharko litzatekeela esango dutela diot, aurretik behin eta berriz aipatu bezala, euskalduna den herri bat da, eta nolabait hori kontuan hartuz jendeak euskararen aldeko joko duela iruditzen zait. Berriz, baliteke batzuk ere gaztelerak euskaraz gain erabilera nabari bat izan beharko lukeela idaztea.

Zuek etorkizunean, seme-alabak izanez gero, zure ikasleari ze hizkuntzatan matrikulatuko diozu eskolan? euskaraz, gazteleraz, bietan mezkla, Ingelese...? Zergatik?

Aurreko galderako hipotesiarekin lotuz, honen erantzuna aurrekoarekin zuzenki lotua joango da. Izan ere, batek Euskal Herrian euskaraz egin behar dela pentsatzen badu, logikoena honek etorkizunean bere seme-alabak euskaraz matrikulatzea litzateke.

Pentsatzen duzu gaur egun, euskara bakarrik jakinez Baztanen nahikoa dela? Edo gaztelera jakiteko beharra badagoela sumatzen duzu?

Ikasle gehienek Baztanen euskaraz gain, gaztelera ere beharrezkoa dela uste dutela iruditzen zait. Izan ere, Elizondon euskarak erabilasunean ez du beharko lukeen normalizazioa, eta hortaz ikasleak ere pentsa dezakete, Baztan guztian euskara bakarrik erabiliz ez dela nahikoa bertan bizitzeko.

Eta Nafarroa mailan, euskara bakarrik jakitea nahikoa dela uste duzu edo gaztelera nahitaezkoa?

Galdera honi erantzutean, ikasleen erantzuna ezezkoa, hots, Nafarroa mailan euskararekin bakarrik bizitzea nahikoa ez dela pentsatu lezakete, Nafarroan zonalde euskaldun, mistoa eta ez-euskalduna baitaude, eta horietan gaztelarak euskararekiko nagusitasuna baitu.

Euskarak ligatzeko balio duela uste duzu?

Nik uste, ikasle gehienak galdera hau erantzuteko lotsatu egingo direla, baino berez euskarak ligatzeko balio lezakeela pentsa dezakete.

Haserretzen zarenean, bekatuak euskaraz ala gaztelera esaten dituzu?

Ikasleak behar bada ez dira konturatuko, baina beraiek haserretzen direnean, hitz gehienak gaztelera izango dira. Izan ere, bekatu ezagunenak gaztelera izango dira, eta euskarazkoak, aldiz, ez dira hain ezagunak eta xamurragoak dira edo gaztelera bezain gogorak ez direnaren irudia ematen dute.

Pozik zaudenean ze hitz erabiltzen duzu?

Pozik jartzen direnean, hitzak baino gehiago gorputz adierazpenak erabiliko lituzketela iruditzen zait. Hitzak erabiliz bai euskaraz eta baita gaztelera ere erabiliko dituztela uste dut.

Zein egoeretan uste duzu dela errazago euskaraz zure sentimenduak adieraztea? Eta gaztelera?

Ikasleak euskaraz gaztelera baino jakintasun handiagoa dutenez, sentimenduak adierazteko orduan ere beraien ama hizkuntza erabiliko dute, nahiz eta erdarakada batzuk ere sar ditzaketen.

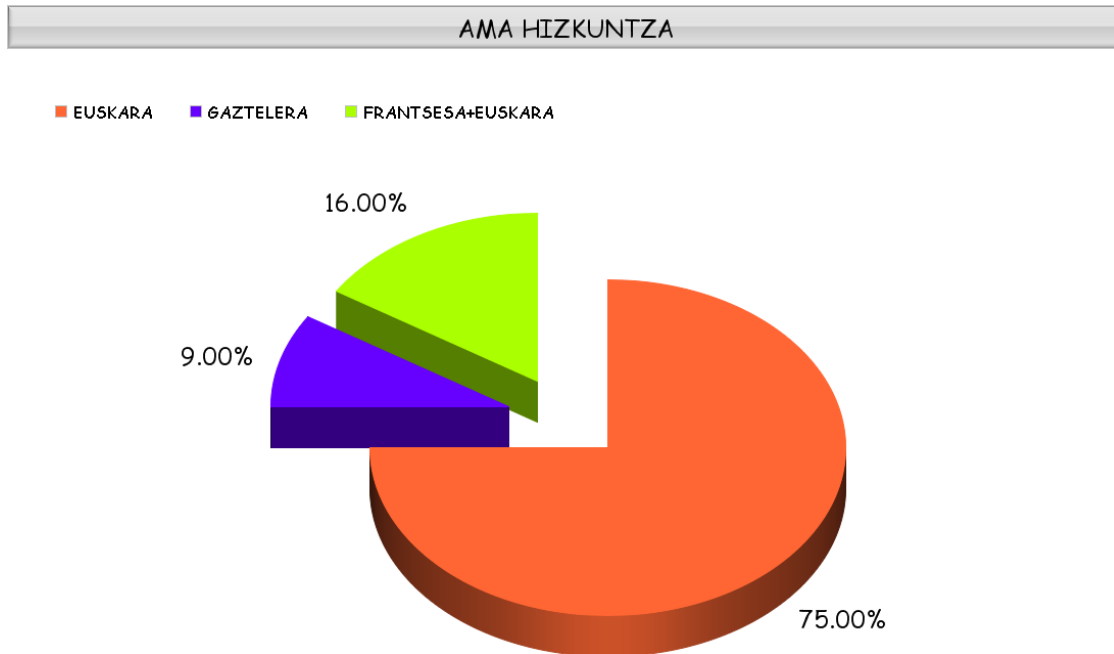
*Zein hitz iruditzen zaizu finago? Hitz hauetatik zein aukeratuko zenuke?
Zergatik?*

Nik uste, ikasleei euskara batukoak diren hitzak, baztanerakoak direnak baino finagoak direla suertatzen zaizkiela. Beraiek egun normalean, baztanerakoak gehiago erabiltzen dituztenaren ikuspuntua dut, baino gero eskolan euskara batua gehiago lantzen badute, honek azkenean ikasleei euskara batua finena den euskara dela barneraraztea eragiten du.

3.EMAITZAK ETA ONDORIO ZEHATZAK

3.1. Ikasleei galdetegia

Zein da zure ama hizkuntza?

Nolabait hipotesian idatzitakoa pasatzen da: Amaiur zonalde euskaldun bat izanik (herri txikia, euskarak erabilgarritasuna zeharo hedatua eta baserri asko), Amaiurko eskolako 5. eta 6. mailako gehienak, %75ak hain zuzen ere, euskara du bere ama hizkuntza gisa. Beste %25a, aldiz, beste bi ama hizkuntzatan banatzen da: portzentaje horren heren bat gaztelera ama hizkuntza duenak eramaten du, bertze bi herenak frantsesa eta euskara batera ama hizkuntza dutenek eramaten dutenean.

Euskara ama hizkuntza gisa ez duten bi kasu berezi horien harira, alde batetik, gaztelera ama hizkuntza gisa duen ikasle bat dago. Ikasle hau Elizondokoa da eta Haur Hezkuntza Elizondoko San Frantzisko eskolan egin eta gero, beraien gurasoek ume hau Amaiurko eskola unitarioan eskolatzea erabaki zuten, eta horren arrazoi garrantzitsuena izan zen, Elizondon euskarak ez duela guztizko erabilgarritasunik, nahiz eta jende gehienek euskara jakin, eskolatik kanpo gaztelera baita gehien erabiltzen den

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

hizkuntza. Orduan, beldur zuten euskara ez zutela behar bezala praktikatuko, eta hortaz Amaiur bezalako herri txiki eta euskaldun batean matrikulatu zuten.

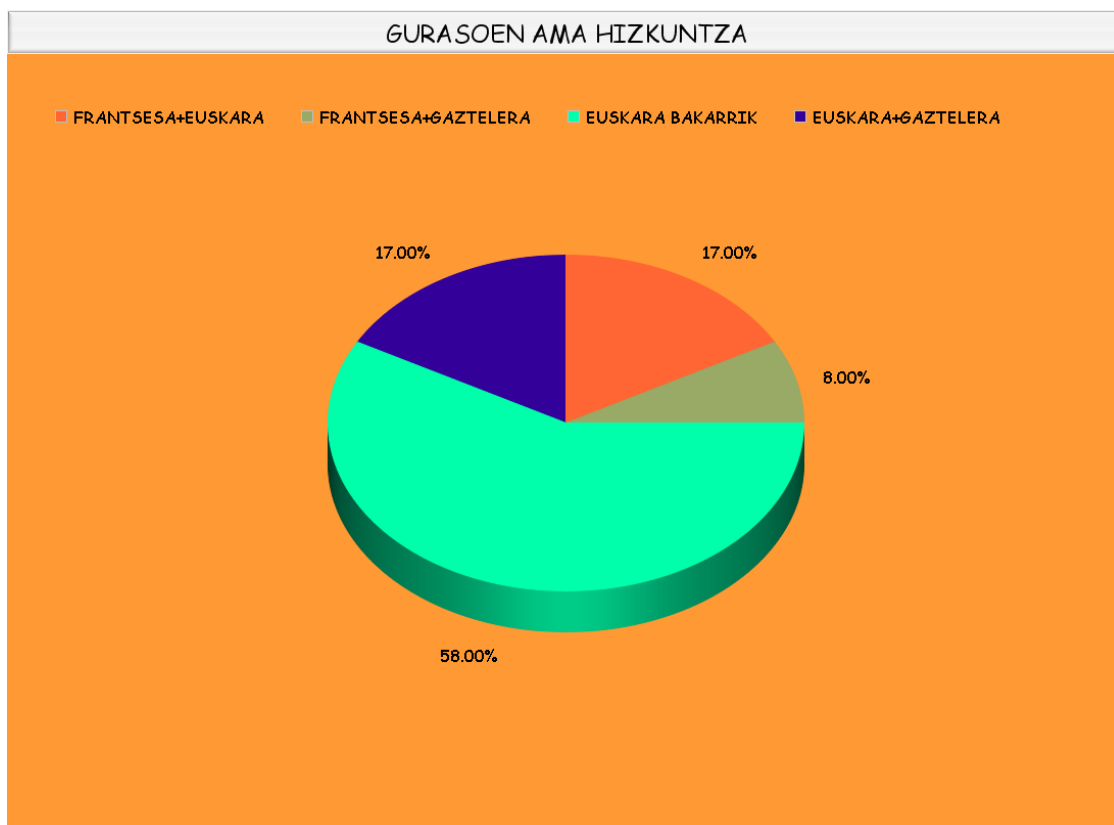
Bigarren kasua, ama hizkuntza frantsesa eta euskara batera duten bi ikaslerena da. Hauek bi ama hizkuntza dituzte, beraien gurasoek ama hizkuntza desberdinak dituztelako. Aitarena euskara denean, amarena frantsesa da, eta hortaz, bi hizkuntza hauek etxean praktikatu ez ezik, eskola eta akademiaren bitartez ere hobetzen dituzte.

Horretaz gain, aipatzekoa da ere aldaketa nabariak daudela, neska eta mutilen artean. Adin honetako mutilen %100aren ama hizkuntza euskara denean, nesken kasuan %50era jaisten da datu hori, aipatutako beste bi ama hizkuntzak (gaztelera eta frantsesa+euskara) nesken kasuetan ematen baitira.

Noiz erabiltzen duzu euskara (eskolan, etxean, lagunekin, erosketak egitean ...)? eta gaztelera? Eta bertze hizkuntza baten bat (ingelera, frantsesa ...)?

Ikasle gehienek ados egiten dute beraien biziko zatirik handiena euskarak hartzen dietela baieztatzerakoan, eskolan etxean eta lagunekin erabiltzen duten hizkuntza nagusia baita. Hala ere, gaztelerak, ingelerak edota frantsesak ere beraien bizitzako zati bat hartzen dutela onartzen dute, hurrengo galderen ondorioetan banaka-banaka ikusiko dugun bezala.

Zein da zure gurasoen ama hizkuntza?

Bigarren grafiko honetan ikusten den bezala, gurasoen artean ama hizkuntza nagusitzat euskara dute, baino portzentaje hau seme-alabenarekin konparatuz gero, baxuagoa da (%75 > %58). Hala ere, %58 honi, “frantsesa+euskara” eta “euskara+gaztelera”-ko portzentaiei erdia ere gehitu beharko litzaioke, talde hauetako gurasoen ama edo aitak euskara baitu ama hizkuntzatzat, besteak frantsesa edo gaztelera duenean.

Euskarari dagokionez, aipatzekoa da, Amaiurkoak diren guraso guztien ama hizkuntza euskara dela, baino datu hau zeharo desberdina dela gurasoek ez badira Amaiurren jaiotakoak. Izan ere, %42a hartzen duten 3 taldeek (frantsesa+euskara, gaztelera+euskara eta frantsesa+gaztelera) nolabait euskaraz gain beste hizkuntza bat dute ama hizkuntzatzat.

Beste bi hizkuntzen inguruan, aipatzekoa da frantsesak gurasoen ama hizkuntzan duen garrantzia, nolabait gaztelerekin parekatu egiten baita. Hau nolabait

Frantziarekiko hurbiltasunarenagatik eta duela urte batzuk inguru honetan frantsesak ingelerarekiko zuen nagusitasunarengatik ematen da.

Etxean ze hizkuntzatan hitz egiten duzue?

Etxean euskararen erabilera handia gertatzen da, %75 hauen ikasleek argi eta garbi erakutsi duten bezala. Beste %25 horretan bi motatako sartzen ditugu, euskara eta gaztelera erdizka, eta pixka bat frantsesa praktikatzeko dutenek, eta bigarren mota etxean gaztelera egiten dutela izango litzateke, tarteka frantsesa ere pixka bat praktikatu.

Datu hauetatik ondorioztatu daitekeena da, nahiz eta kasu batzuetan etxeko guztizko ama hizkuntza euskara ez izan, etxean euskara dela gehien erabiltzen den hizkuntza, eta nolabait belaunaldiz belaunaldi Amaiurren euskarak geroz eta garrantzi handiagoa duela, nahiz eta aurretik aipatu bezala, betitik euskalduna izan den herria izan.

Horretaz gain, aipagarria da nahiz eta frantsesak gurasoen ama hizkuntzetan inportantzia maila altu bat izan, hau seme-alaben transmisioan emateko orduan ez dela hain fuerte ematen. Izan ere, euskarak indar hori mantendu edota indartzen duenean, frantsesak nolabait galdu egiten du. Hau inguruarengatik gertatzen da. Gure inguruan, gaztelera osatutako gizarte batean gaude, telekomunikazioak, liburuek, zinemak, politikak ... Gaztelera daude eta horrek nolabait gaztelera indartu egiten du. Aldiz, frantsesaren kasuan, urteen poderioz honek indarra galdu du ingelerarekiko zonalde honetan eta ingurua ez baitago frantsesetik betea, transmisio hau ez da hain maiz ematen, aurretik esan bezala etxean pixka bat ikasi eta praktikatzeko duten arren.

Etxean euskaraz hitz egitean, zuk eta gurasoek erabiltzen duzuen euskara berdina al da? Edo desberdintasun batzuk ikusten dituzue? Ze diferentzia? (Adibidez, zure gurasoek hitz batzuk erabiltzen dituzte zuek erabiltzen ez dituzuenak?...)

Ikasle gehienek ados egiten dute beraiek eta beraien gurasoek erabiltzen dituzten hitzetan ez dagoela desberdintasun nabaririk, nolabait eskolaz gain, hizkuntzan ematen den transmisio nagusienetarikoa etxean ematen baitena baita. Hala ere, aipatzekoa da, baserrian eta herrian bizi direnen arteko iritzi desberdintasunak. Nolabait, herrian bizi direnek beraien eta beraien gurasoen arteko

euskaran inolako desberdintasunik sumatzen ez dutenean, baserrian bizi direnek onartzen dute, beraien herriko lagunen eta beraien gurasoen arteko euskaran aldaketak daudela. Desberdintasun nabariak, baserriko hitzekin identifikatzen dituzte, hala nola, “karrotxa”, “arratxaztelue”, “karrua” ... beraien gurasoek maiz erabiltzen dituztela baieztatzen dute, herrian hitz horiek askoz gutxiago erabiltzen direnean.

Horretaz gain, ikasle batzuk aipatzen dute ere, beraien aitek hikan egiten dutela, baino beraiek ez dutela hikan egiten beraien aitekin. Amari dagokionean, amek beraiek bezala zukan egiten dute.

Telebista euskaraz ala erdaraz ikusten duzu gehiago? Zergatik?

Ikasle guztiak ados jartzen dira galdera hau erantzuterako orduan: denek gehienetan telebista gazteleraz ikusten dute. Arrazoitzeko orduan, berriz, arrazoi desberdinak ematen dituzte: “programa politenak direlako”, “etxean euskaraz ez dagoelako”, “ikesten delako”, “kanal gehienak erdaraz direlako”, “Erderaz ez dagoelako euskerazko kanalik aurrentzat ETB3 egoten bazen euskeraz ikusiko nuke”, “euskaraz kanal guti badira eta erderaz aunitz”, “euskerazko kateetan marrazki gutxiago daudelako” eta “zergatik ikusten duten programak erderaz dira”.

Erantzun horietatik argi eta garbi ateratzen den lehen ondorioa da, ikasleak nolabait jabetzen direla euskarak Nafarroan daukan egoeraz. Nafarroan bakarrik euskal kate bat izateak, eta kate hau umeei zuzendua ez izateak argi eta garbi erakusten du euskarak Nafarroan Gobernuaren aldetik ez duela laguntza edo hori suspertzeko inolako esfortzurik egiten, haurrei zuzendutako katea, ETB3 hain zuzen ere, Euskal Autonomi Erkidegoan ikus baitaieke bakarrik, eta Nafarroan ETB1 ez baitago TDT barruan.

Gainera, nolabait hain euskal kate gutxi izateak, eta krisia dela medio, kate hauetan gastatzen dirua murrizteak ere, zailtasunak ekartzen ditu hauetariko interesa sustatzea, batez ere umeen artean. Horri gehituz gero, Espainia mailako hamarka kate anitz daudela, horrek nolabait oztopatu egiten du, telebista umeek euskaraz ikustea.

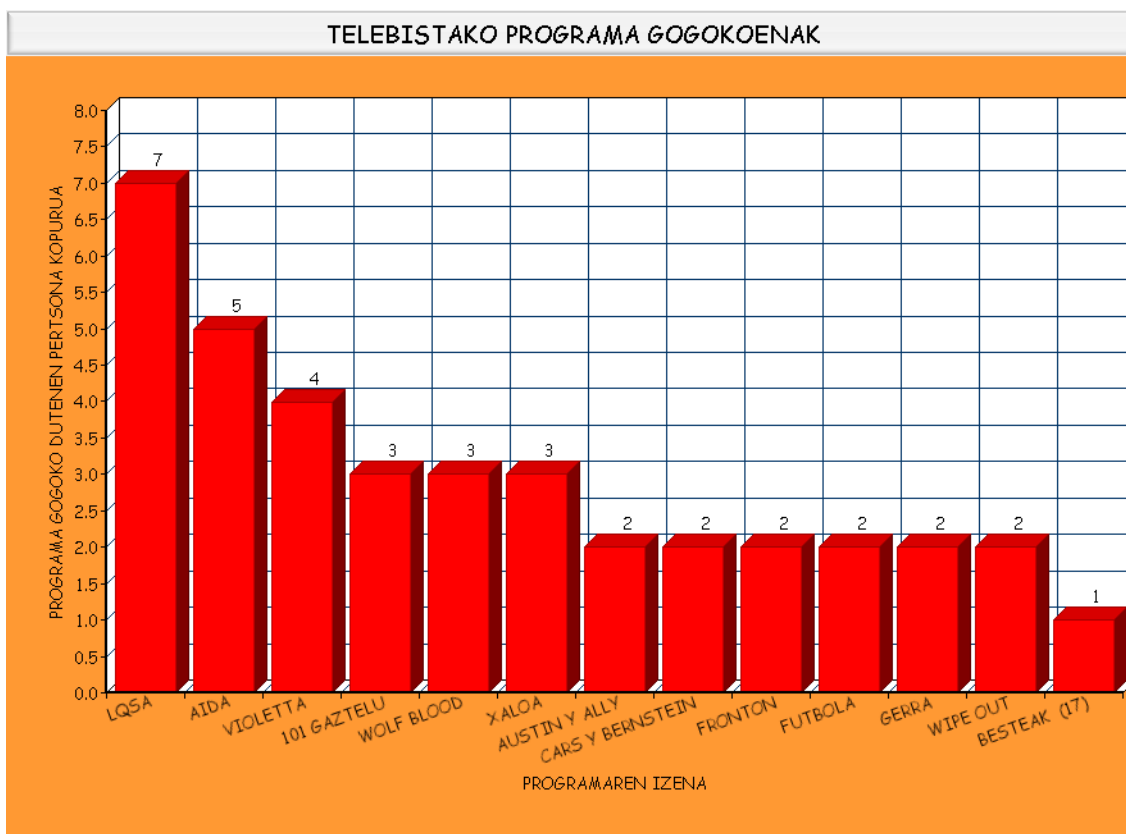
Ikasleengandik atera litekeen bigarren baieztapena izango litzateke, “Etxean euskaraz ez dagoelako” baieztapenaren haritik. Amaiurko herrian, kanal guztiak ikus

daitezke, bai gaztelaraz eta baita euskaraz ere, baino Amaiurko baserrietan ez da egoera berdina, eta hau azpimarratzeko puntua da, Amaiurren baserri asko baitaude. Baserri hauetako gehienetan soilik kanal gutxi ikus ditzakete, eta pentsatzekoa den bezala, ikus daitezkeen kate horien artean ez dira ETB1, ETB2 edota ETB3a sartzen.

Umeen arrazoiekin bukatzeko, aurreko arrazoiekin inolako hurbiltasunik ez duten batzuk ere aurki daitezke, hala nola, “ikesten delako” delakoa. Honek erakusten du 5. eta 6. mailako ikasleak dagoeneko egoeraz jabetzen direla, eta nolabait, Amaiurren ikasle guztiek euskara erabiltzen dutenez, beraien bizitza normalean, hauetako batzuk ohartzen dira, gaztelara praktikatzea ere ezinbestekoa dela, gaztelaraz inguratuak baikaude, eta hori gabe, nolabait zailtasun gehiago izan ditzaketela etorkizunean.

Horrez gain, aipatzekoa da ikasle baten erantzuna: bere gurasoekin telebista gaztelaraz ikusten duenean, bere aitona-amonekin dagoenean telebista euskaraz ikusten du. Bere aitona-amonak baserritarak dira eta nahiz eta gaztelara jakin, ez dute euskara bezain ongi menperatzen eta hortaz euskara ikusten dute beti.

Zein dira zure telesail, programa, marrazki bizidunak gogokoenak telebistan?

Kasu honetan ez dira hipotesiak betetzen, eta gauzak nahiko desberdin planteatzen dira. Izan ere, lehenik, umeek gogokoen dituzten programa gehienak gaztelerazkoak dira. Hau aurretik esan bezala, euskal telebistako kanal bakarrarekin konparatuz gero, gaztelerazko programazioak duen kantitate, eta beraz, aniztasunarengatik ematen da. Esate baterako, lehenengo 12 telesail gogokoenetan geratu direnenetatik, 2 bakarrik dira euskaraz (101 gaztelu eta Xaloe), lehengoa abenturazkoa izanik, bigarren hau Nafarroako iparraldeko herrietako telebista euskaldun propioa da.

Bestalde, saio faboritoenetarikoak ez dira marrazki bizidunak, helduentzako eta nerabeentzako telesailak baizik. Hau adina dela medio gerta liteke, 5. eta 6. mailako ikasleak direnez, eta beraien ezaugarri psikoebolutiboak kontuan hartuz, aurre nerabezaroan dauden etapan koka daitezke, eta hori dela medio, helduentzako telesailetan interesatzen hasten dira. Horren adibide dago, boto gehien jaso dituzten bi telesailak, helduentzako eta komediazkoak direla (“La que se avecina” eta “Aida”).

Kontuan hartzeko beste puntu bat telesailaren jatorria izango litzateke. Gaur egungo mundu globalizatu honetan, atzeritar telesailak ikusteko geroz eta aukera gehiago dauzkagu eta dirudienez, horiekiko interesa geroz eta handiagoa da. Aipatu berriko 12 gogoko horietatik 6 atzerrikoak dira (“Violetta”, “Wolf Blood”, “Austin Ally”, “Cars y Bernstein”, “gerrak” eta “Wipe out”). Hauetatik, bost ingeleraz dira berez, baino pena bat da ingelera praktikatu eta hobetzeko horrelako aukera handia izanik, ikasleek telesail hauek ez bertsio orijinalean ikustea, gazteleraz baizik.

Ipuinak, berriak... zein hizkuntzetan irakurtzen duzu? Zein da zure libururik gogokoena?

Ikasle gehienak honetan ere ados jartzen dira, irakurtzen dituzten liburuak bai euskaraz eta baita gazteleraz egiten dituztela onartzerakoan. Gainera, ikasleen hitzetan liburuak irakurtzea gustuko dute, eta hortaz eskolan irakurri ez ezik, etxeetan ere denbora dutenean irakurtzea gustuko dute. Beraien liburu gogokoenak hurrengoak dira: “Kika”, “Daniren urtebetzea”, “Geranimo Stilton”, “Zaldun zoroa”, “Nur eta irlandar Gnomoa”, “90 minutos en el reino”, “Simon Simon” eta “El parque prohibido”.

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

Zure Amaiurko lagunekin ze hizkuntzatan egiten duzu solas? Zergatik? Lagun guztiekin hizkuntza berdinarekin egiten al duzu? Ala pertsonaren arabera hizkuntza desberdina erabiltzen duzu?

Ikasleek diotenez, Amaiurko ikasleen artean euskaraz egiten dute, “guztiek euskaraz dakitelako eta Baztanen euskaraz solasten delako”. Baina, aldiz, ikasle batzuk aipagarria den alderdi bat azpimarratzen dute: Amaiurren batzuk kanpotik etorriak direlako, beraiekin gaztelaraz hitz egiten dute. Eta horren inguruan aritzeko hona hemen, horien istorioa:

Esan bezala, Amaiurko eskolako ikasle gehienek Ama hizkuntza euskara da, guztiz euskalduna den herri bat delako. Hala ere, duela gutxi arte, Amaiurko eskola unitarioan zeuden eta gaur egun Lekarozko institutuan dauden bi ikasleen kasu bitxiak azaltzea ezinbestekoa da egoera ulertzeko. Horietako bat jatorriz brasildarra da eta hau 10 urte zituenean etorri zen Amaiurrera bizitzera, Katalan batek adoptatu egin eta gero. Mutil honen aita Katalana denez, honek ez du euskara hitz egiten, eta hortaz etxean hitz egiten den hizkuntza nagusia gaztelera da. brasildar hau, Brasilen zegoenean kalean bizi zen eta hortaz, portugesez ere ez zekien ongi. Hori dela eta, nolabait bere ama hizkuntza gaztelera bihurtu da. Hala ere, aipatzekoa da, mutil honen aitak ikasle honek ikasgai guztiak euskaraz matrikulatzearen aldekoa zela, baina ikasle honen adin handiagatik eta etxeko inork euskaraz ez jakiteagatik, zailtasunak izan zituen euskara menperatu eta, horrenbestez, eskolan ikasgai guztiak euskaraz eman ahal izateko. Hortaz, Lekarozko institutuan hasi zenean, bertan ikasgai guztiak erdaraz ematen hasi zen. Hau guztia kontuan hartuz, ikasle honen lehen hizkuntza gaztelera izan arren, euskaraz komunikatzeko edo ulertzeko ez du inolako arazorik. Hori ala izanik, Amaiurko bere lagunak txikitatik berarekin gaztelaraz komunikatzen ziren, eta gaur egun arte ere beraien artean gaztelaraz komunikatzen jarraitzen dute.

Bigarren kasuari dagokionez, esan aurreko kasu honekin berdintasun batzuk dauzkan arren, zeharo beste egoera bat eman dela. Bigarren ikasle hau jatorriz Kubatarra da, eta bertatik bere amarekin etorri zen 6 urte zituenean. Berez, bere ama-hizkuntza gaztelera dela esan daiteke. Hala ere, mutil honen bikotekidea Amaiurko euskaldun bat da. Ikasle hau Amaiurrera etorri zenean, zailtasunak izan zituen, batez ere, hizkuntzaren aldetik, berak ez baitzekien euskaraz, baina eskolako guzikoek bai.

Hori dela eta, inguruko eta bere esfortzua zela eta, eskolan guztiz euskaraz murgildu eta ikasgai guztiak euskaraz eman zituen. Orain ere Lekarozko institutuan ikasten jarraitzen du eta ikasgai guztiak euskaraz ematen ditu. Kasu hau ere aipatzekoa da, batez ere, bere familiako egoerarengatik. Bikotekidearen artean gazteleraz egiten dute, emakumeak euskaraz ez baitaki. Denak batera daudenean ere gazteleraz egiten dute, baino gizonaren eta mutilaren artean euskaraz egiten dute. Izan ere, txikitatik semeari euskaraz murgildu dute eta orain semea bera da euskaraz egin nahi duena etxean. Gainera, kanpoan bere lagunekin dagoenean ere, hasieran beti gazteleraz egiten zioten, baino berak beti euskaraz erantzuten zien. Azkenean bere lagunak ohitu egin eta beti honi euskaraz egiten diote.

Bi adibide hauek emanik, ikusten da, inguruak hizkuntza bat menperatu eta normaltasunera bideratzeko eragin handia duela. Atzerrikoak diren bi ikasle hauek txikitatik euskaran murgildu nahi izan dituzte baino inguruak guztiz diferenteak diren bi emaitza eman ditu: bat zeharo euskararekin bizi denean, bestearentzat euskara bigarren hizkuntza bilakatu da, erabilera gutxi izanik. Eta hau hainbat arrazoiengatik eman da: lehenik, familia batean, euskara dakien bat izateak eragin handia du, etxean hizkuntza hori erabili eta umeari hizkuntza horren normalizaziora bideratzeko. Bigarrenik, lagunek ere influentzia handia dute. Amaiurko ikasleek atzerritar bat ikustean zuzenean gazteleraz egiten diote, honek euskara jakin ala ez jakin. Hortaz, atzerrikoaren euskararekiko erabiltzeko nahia, oso garrantzitsua da, bertakoak diren ikasleak ohartu daitezen ikasle honek ere euskaraz egin nahi duela. Azken batean, brasildarren kasuan ere euskaraz zeharo murgildu zitekeen bere lagunekin, baino hasierako beldur hori, akatsak edo behar bezala ez espresatzeko lotsarengatik, nolabait besteek ere gazteleraz jakitearen alferkeriarengatik eta bertako ikasleek ere ez nolabait atzerritarrari euskaraz egiten bideratzearengatik, brasildar honengan euskara atzealdean geratu da, gazteleraren aldeko.

Eta Asteazkenetan Iruritara joatean ze hizkuntzetan egiten duzu hango lagunekin? Zergatik?

Astean behin, Asteazkenetan, 3. mailatik 6. maila bitarteko ikasle guztiak Iruritan biltzen dira, horrela ikasleak beraien artean ezagutzen hasteko. Izan ere, eskola batzuetan ikasle batzuk ez dute inor gehiago beraien maila berdinean, eta Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

Lekarozko institutuan hasten direnean, aldaketa hori ez hain handia izateko eta beraien adin berdineko jendea ezagutzen hasteko sortu zen ekimen hau. Bertan Baztango eskola unitarioko eskola txikietako ikasleak biltzen dira, eta ingelera, Musika eta Gorputz Hezkuntza lantzen dituzte.

Hori azalduz, ikasle guztiak %100ean ados jartzen dira, Asteazkenetan Iruritara joaten direnean, Baztango beste herrietako ikasleekin euskaraz egiten dutela onartzerakoan. Bertan biltzen diren ikasle guztiak herri txikietakoak izanik egoera ohikoa dela esan behar da. Aldiz, aipatzekoa da Iruritan azken urtean Euskalduntzeko eman den prozesua. Izan ere, bertako eskolako guraso gehienek ama hizkuntza gaztelera da, baino hauek beraien seme-alabak euskaraz eskolatzearen alde jarri eta orain bertako ikasle guztiek euskara da gehien erabiltzen duten hizkuntza. Horretaz, gain, kontuan hartuz Elizondoko ikasleek ez dutela bilkura honetan parte hartzen, gauzak euskararendako errazten ditu: lehen esan bezala, euskarak Elizondon ez du “normalizazio” handirik, aunitzek barneratua izan arren, ez baitute eskolatik kanpo gehiegi erabiltzen. Horretaz, azken batean ikasle hauek Iruritara joango balira, eskola txikietakoekin hitz egiten hastean beharbada gaztelera egingo zuten, baino ez daudenez, euskara da gehien erabiltzen duten komunikazio tresna Baztango eskola txikietako ikasleen artean, behintzat.

Klasean irakasleak Baztango hizkera mantentzen du, ala bere euskara propioa erabiltzen du? (Adibidez, ze hitz diferente erabiltzen ditu?)

Ikasleek diotenez, irakasleak baztaneraz hitz egiten du. Kasu honetaz baztanera ikasleen artean normaltasunez sustatzen da irakaslea Baztangoa baita, Iruritako hain zuzen ere. Baino Baztango eskoletan, Baztangoak ez diren irakasleak ere badaude eta hauek nolabait ingurura egokitu behar izaten dira. Ikasleak baztaneraz egiten dutenez, irakaslea euskara batuan hasten bada, ikasleek zailtasunak izan ditzakete honi ulertzeko. Hortaz, tailerrak egiten dira, Baztangoak ez diren irakasleentzako, hauek baztanera ikasi, eta ikasleen ulermena erraztu ez ezik, Baztanera mantentzeko ere balio du.

Hala ere, Amaiurko ikasleek eskolan diharduten urte guztietan ez dute Baztandarra den irakaslea izan, eta hortaz, ikasleek beraien eta irakasleen arteko hitz desberdintasun batzuk aurkitzen dituzte:

<i>Irakasleak esandakoa</i>	<i>Baztanera</i>
Guraizeak	Aixurrek
Betaurrekoak	Antiejuak
Arkatza	Lapitze
Korrika	Lasterka

Eskolan Baztango hizkeraz gain, euskara batua ere ikasi eta lantzen duzue?

Ikasle guztiek, batek izan ezik bat egiten dute eta eskolan lantzen duten euskara bakarra baztanera dela eta euskara batua lantzen ez dutela esaten dute. Argi dagoena da, ikasleen artean baztaneraz egiten dutela, eta irakasleak Baztandarra izanik, baztaneraz egingo diela ere, baino hauek konturatzen ez direna da, pasiboki, baino euskara batua ere landu egiten dutela. Klasean ikasgaiak lantzeko erabiltzen dituzte lan kuadernoak, hala nola, Matematikakoa edota euskarakoa zeharo euskara batuan idatziak daude, eta baita irakurtzen dituzten ipuinak ere. Zer esan ez, interneta eta euskarazko webgune gehienak ere batuan daudela. Honekin ikusten da, ikaslek batua ohartu gabe barneratzen dutela, eta ez direla ohartzen aktiboki ala pasiboki baino euskara mota desberdinak lantzen dituztela.

Ze iritzi duzu euskara batuaren inguruan? Zein erabiltzen duzu ongi/ondo?

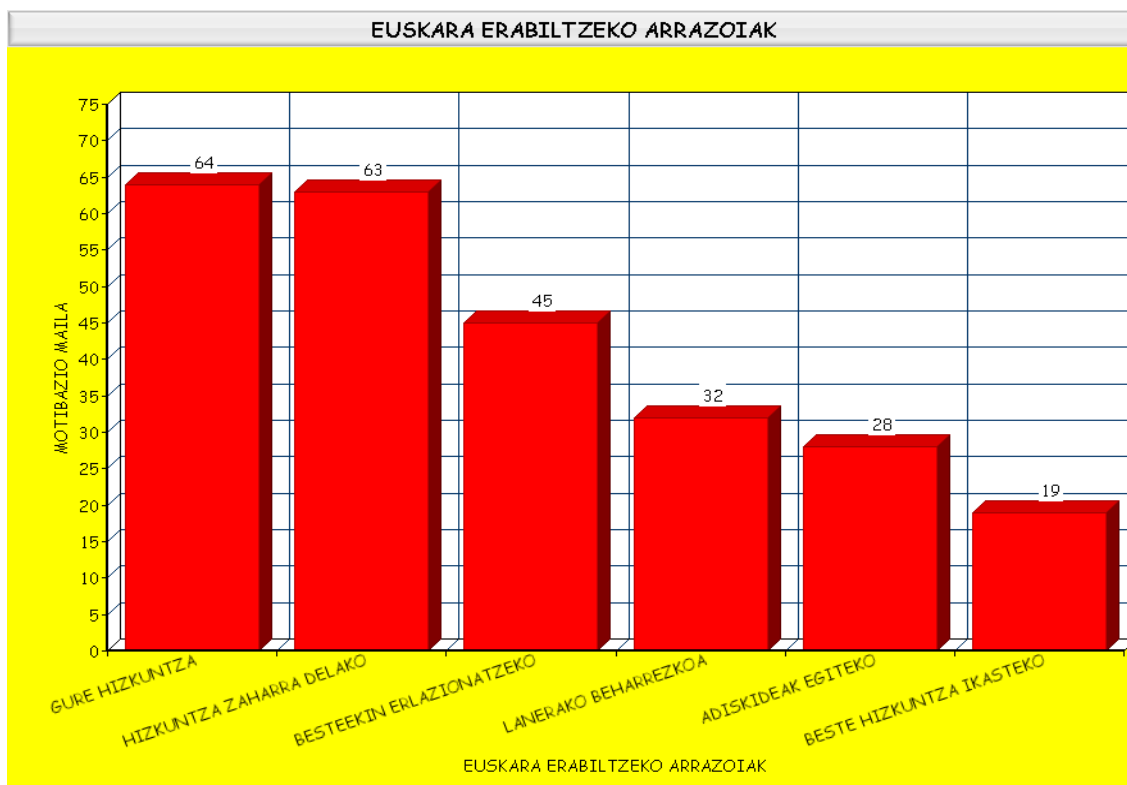
“Euskaldun guztiak elkar ulertu eta entenditzeko”. Horrela laburbiltzen dute euskara batuaren helburu nagusiari erreferentzi eginez. Aurreko galderaren harira, esan batzuk “ulertu” idaztean, besteek “entenditzeko” erabili dutela. Horrela, nolabait, aurreko galderaren ondorioan esandakoa baieztatzen da, ikasle guztiek baztanera eta euskara batua barneratuak eta lantzen dituzte, baino dirudienez, automatikoa dutenez, ez dira horretaz jabetzen. Hamalagarren galdera honi erreferentzi eginez, ikasle guztiek euskara batuaren garrantzia azpimarratzen dute, eta horren beharra erakusten dute euskarak indarrean jarraitzeko eta ahalik eta jende gehienengana zabaltzeko.

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

Azkenik, denok ongi eta ondo ezagutzen dituzte, baino %100ean denok ongi erabiltzen dutela esaten dute, Nafarroan erabiltzen den hitza baita.

Zein motibazio duzu euskara erabiltzeko?

Kasu honetan hipotesiak ez dira inola ere betetzen, hipotesietan beraien motibazio nagusienak “lanerako beharrezkoa zela” edota “adiskideak egiteko balio zuenaren” izango zirela idatzi baitzen. Horren aurka, ikasleek, euskara erabiltzeko motibazio nagusienak “Euskaldunon hizkuntza delako” eta “Oso hizkuntza zaharra delako eta hortaz mantendu beharko litzatekeelako”. Harritzekoa da nola ikasleek gaur egun euskarak bizi duen egoera larria aldarrikatzea. euskara, bi hizkuntza erraldoien artean (espainiera eta frantsesa) eta hirugarren oraindik erraldoiago baten (ingeleraren) eragina izateak, euskara bezalako hizkuntza txiki batean eragina du, eta horri ematen diote inportantziarik handiena.

Horrez gain, euskara erabiltzeko ikasleek duten hirugarren interes handiena, “besteekin erlazionatzeko balio duelako” da. Beraiek inguru euskaldun batean bizi

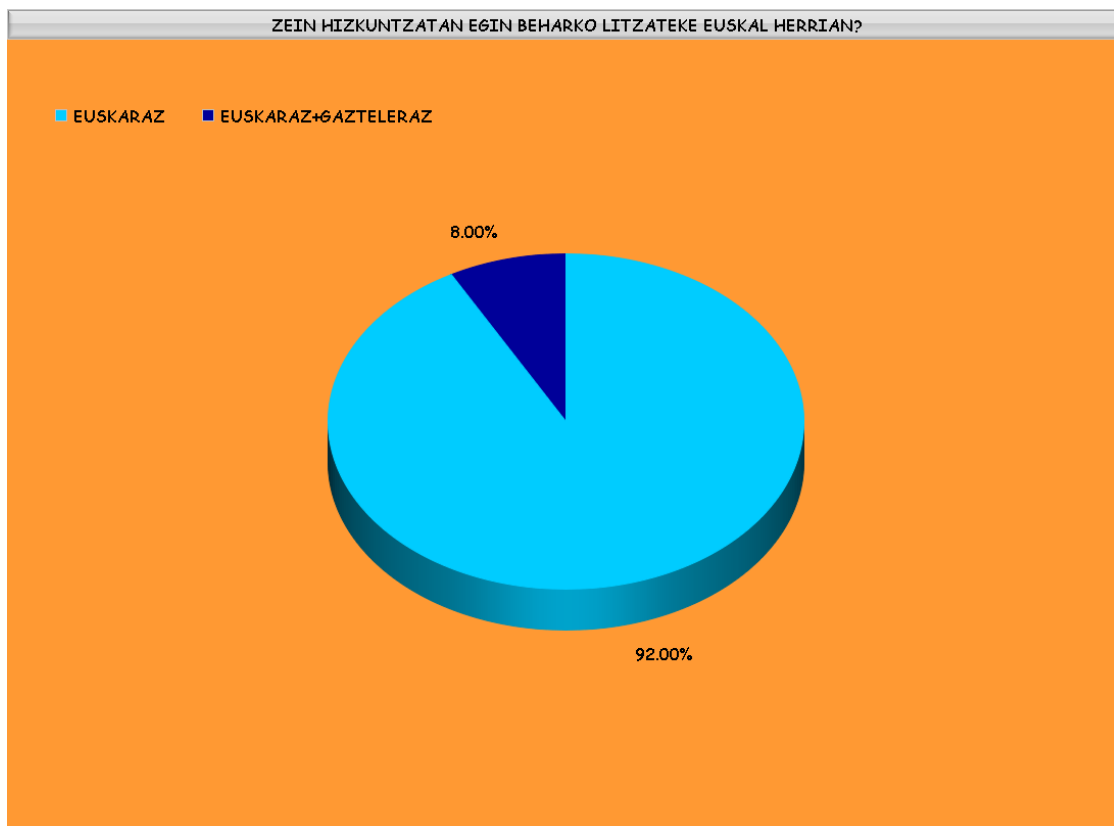
direnez, euskararen erabilera normaltasunez ematen da, jende gehienak euskara baitaki, badakite euskara dela beraien herriko hizkuntza nagusia.

Aipatu berri diren hiru arrazoiek %70en baino boto gehiago jaso dituzte, eta, beraz, jarraian aipatzen diren arrazoiak ez dira ikasleentzako euskara erabiltzeko hain ezinbestekoak: lehena, “lanera beharrezkoa da” litzakete. Ikasleek ez diote arrazoi honi hainbesteko puntuaziorik ematen, eta argi dagoena da, puntu batean arrazoa daukatela. Lana aurkitzeko, hainbat lekutan, nahiz eta Euskalduna den zonaldea izan, ez dute euskararen jakintzaren inolako mailarik erakusten, eta horrek hainbatean guraso askok beraien ikasleek euskara ikas dezaten interesa galtzen dute. Izan ere, askok pentsa baitezakete, “ez duela beste hizkuntzek izan dezaketen erabilera berbera”, eta gaur egungo lana aurkitzeko zailtasunak ikusirik ere, ondorengo galdera egin dezakete beraien buruei: lan asko lortzeko euskara baino maizago ingelera ala frantsesa eskatzen badute, zergatik ez umea ingelera z matrikulatu, euskararen orde z?

Azkenetik hasita bigarrenean, “adiskideak egiteko balio du” aurkitzen dugu. Ikasleek nolabait ikusten dute, gaztelera jakinik, gaztelera soilik erabiliz adiskideak egin ditzaketela, nolabait gaztelera mundu guztiak baitaki, baino ez ordea, euskararekin, nahiz eta euskara ikasten duten pertsonen kopurua geroz eta handiagoa izan, oraindik asko baitago egiteko.

Azkenik, puntu gutxien jaso duen arrazoa “beste hizkuntzak ikasteko laguntzen du”. Ikasleek honen inguruan baliteke ez jakitea, baino datu objektiboak daude zeinek esaten duten geroz eta hizkuntza gehiago jakinik, geroz eta errazagoa suertatzen dela hizkuntza gehiago ikastea, hizkuntza bakarra dakitenekin konparatuz gero.

Zein hizkuntzatan uste duzu egin beharko zela Euskal Herrian?

Ikasleak galdera honi erantzuteko ados jartzen dira eta %92aren arabera, Euskal Herrian euskaraz egin beharko litzateke. Egoera hau, aurretik behin eta berriz esan bezala, guztiz euskalduna den herria delako ematen da. Izan ere, ikasle hauek gehien erabiltzen duten hizkuntza euskara da, eta beraz, beraiek pentsatzen dute euskara dela bertan hitz egin beharreko hizkuntza nagusia. Aldiz, aipatzeko beste %8ak pentsatzen duela euskara ez ezik gaztelera ere hitz egin beharko litzatekeela. %8 honek bere ama hizkuntza gaztelera du, eta hortaz bai euskarari eta baita gaztelarari ere garrantzia ematen dio. Berriz, inork ez du pentsatzen Euskal Herrian soilik gaztelera edo euskara ez den beste hizkuntza batean hitz egin beharko zenik.

Zuek etorkizunean, seme-alabak izanez gero, zure ikasleari ze hizkuntzatan matrikulatuko diozu eskolan? euskaraz, gaztelera, bietan mezkla, Ingelesez...? Zergatik?

Galdera honen emaitzek ere bat egiten dute hipotesiekin esandakoekin, hau da, ikasleek diotenez, "Euskara gure hizkuntza da eta hortaz hori izan beharko litzateke

gure hizkuntza tresna". Nahiz eta emaitza gehienak horren antzekoak izan, heterogeneotasuna ere nabaritzen da ikasleen emaitzetan, ikasle batzuk bai euskaraz eta baita gaztelera ere egin beharko litzatekeela esaten dute, beste batzuk gaztelera, euskara eta frantsesetik eta erantzun heterogeneoen hirugarren mota bat ere badago, batzuk bai euskaraz, bai gaztelera eta baita ingelesez ere matrikulatuko lituzketela esaten baitute. Honek erakusten duena da, nahiz eta ikasleek beraien hizkuntza propioaren alde jotzen duten, oso irekiak direla eta beste kultura eta hizkuntzak errespetatu ez ezik, horien ikasketa ezinbestekoa dela uste baitute, mundu globalizatu honetan bizitzeko.

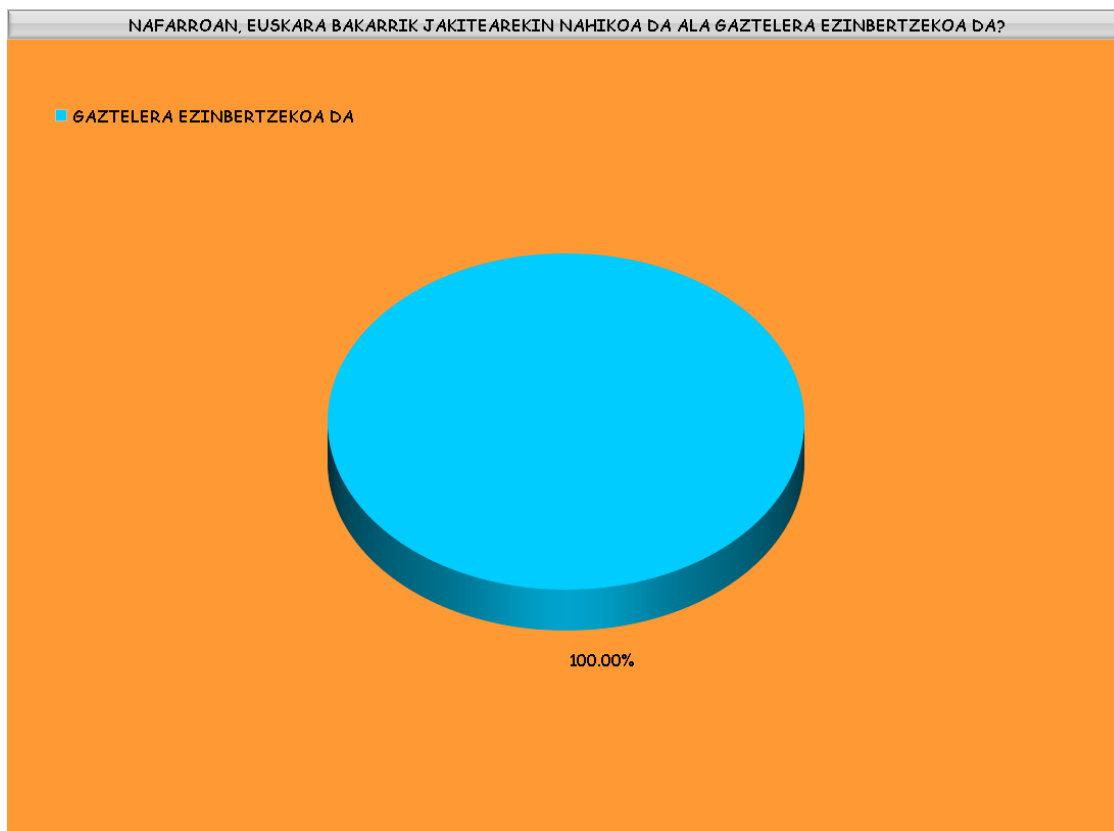
Pentsatzen duzu gaur egun, euskara bakarrik jakinez Baztanen nahikoa dela? Edo gaztelera jakiteko beharra badagoela sumatzen duzu?

Amaiurko 10 eta 11 urteko neska-mutil batzuk diote euskararekin bakarrik Baztanen bizitzea nahikoa dela, baino beste batzuk, aldiz, ez dira hauekin ados jartzen, eta alderantzizkoa esaten dute: "Gaztelera ere jakin behar da". Batzuk jada esaten badute euskara nahikoa ez dela, hauei kasu egin beharko zaie, hauek euskara nahikoa ez dela nonbait esperimentatu izana baitute, erantzun hori ematen duten heinean. Eta kasu hau guztiz egia da Baztanen. Egia da, herri txikietan jende gehienak euskaraz egiten duela, baino herri handienetan, hala nola Elizondon, geroz eta jende gehiagok euskaraz ikasten duen arren, horren erabilera ez da hain handia, eta hortaz oso normala da Elizondora joan eta jendea gaztelera aritzen entzutea.

Honen inguruan, gustatuko litzaidake ikasle batek emandako erantzuna azpimarratzea: "Baztanen euskaraz bakarrik bizi daiteke, baino beste herrialde batetik etortzen denarekin ez". Egia da, imigranteekin zailagoa dela euskaraz komunikatzea, hauek ez baitute euskara txikitatik ikasi, baino hauek normalean ere beraien seme-alabak euskaraz matrikulatzen dituzte. Gauza ez da matrikulazioa, erabilera baizik. Orduan, dirudienez ikasle batzuk behintzat ez direla ohartzen aunitzetan ez dela imigranteak daudelako ezin dela euskaraz bakarrik Baztanen bizi, bertako jendeak euskara erabiltzen ez duelako baizik. Euskal esaera zahar famatuak dioten bezala: "euskara ez da galtzen ez dakitenek ikasten ez dutelako, dakitenek hitz egiten ez dutelako baizik".

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

Eta Nafarroa mailan, euskara bakarrik jakitea nahikoa dela uste duzu edo gaztelera nahitaezkoa?

Amaiurko haurrek argi eta garbi erantzun diote galdera honi, datuek erakusten duten bezala: %100ak esan bezala, “Nafarroa mailan euskara bakarrik jakinez ez daiteke bizi”. Nafarroa mailan, euskalduna den eta mistoa den zonaldea izateak ez du euskara ikasteko nahi bezalako aukerak izatea uzten eta horrek azkenean eragiten du edozein zonalde horietara joanez, aukera handiak izateko joan eta euskaraz zerbait esanez gero beraiek ez ulertzea, euskara menperatua ez izateagatik.

Euskarak ligatzeko balio duela uste duzu?

Ikasleen ustetan euskarak ez du ligatzeko balio. Hau izan daiteke, oraindik ikasle hauek ez dutelako egoera horretan parte hartu. Jakina da herrietako jende hirietakoa baino beranduago hasten dela ligatzeko eta festara ateratzeko kontuetan, eta ikasleen emaitzek erakusten duten bezala, Amaiurko ikasle hauen kasuen ere oraindik ez dira ligatzen hasi. Horretaz gain, egia da, batzuk “Maite zaitut” erabiltzen dutela esan, baino hori beraien anai-arreba edo gurasoei esaten dietela aitortzen dute.

Haserretzen zarenean, bekatuak euskaraz ala gazteleraz esaten dituzu?

Euskaldun gehienen artean pasatzen den bezala, haserretzean Amaiurko nerabezaro aurreko ikasle hauek, euskaraz bekatuak esan beharrean, gazteleraz esaten dituzte. Hau gertatzen da, alde batetik, alde guzietatik, gaztelerazko espresioak eta esaldiak barneratzen ditugulako, hala nola, telebistatik, irratitik ... eta, bestalde, haserretzen garenean, tentsioa igo eta gure ahotik gauza gogorak esan nahi ditugu. euskaraz bekatuak badaude, baino oso guriak eta beratzak dira, eta gazteleraz, berriz, gogorrak diren bekatuak daudenez, horiek erabiltzen ditugu. Ikasle hauen artean, erabilienak “kabron”, “ostia”, “ergela” eta “mekaguen...” dira.

Pozik zaudenean ze hitz erabiltzen duzu?

Ikasleen esaten duten moduan, beraiek hitz gutxiko jendeak dira, eta pozik jartzen direnean, hitzak erabili orde (batzuetan ere erabiltzen dituzte, baino gutxitan, hala nola, “bien”, “toma” “vamos” edota “jupi” erabiltzen dituzte), beraien gorputz atalak erabiltzen dituzte poztasun hori adierazteko. Horrela, salto egin, soinuak korrika hasi, zeinu bat egin ... erabiltzen dute beraien sentimendu positiboak erakusteko.

Zein egoeretan uste duzu dela errazago euskaraz zure sentimenduak adieraztea? Eta gazteleraz?

Hipotesietan adierazi bezala, ikasleek hobekien menperatua duten hizkuntza euskara denez, hau da sentimenduak adierazteko erabiltzen duten hizkuntza nagusia. Azken batean, sentimenduak adieraztea askotan zaila izaten da, eta horri oso ongi menperatzen ez diogun hizkuntza bat gehitzen badiogu oraindik konplikatuago bihurtzen da. Hortaz, ikasleek beraien ama hizkuntzan, kasu honetan, euskaraz, beraien sentimenduak espresatzen dituztela onartze dute.

Zein hitz iruditzen zaizu finago? Hitz hauetatik zein aukeratuko zenuke? Zergatik?

<i>Ikasleek fintzat hartzen dituzten hitzak</i>	<i>Ikasleek fintzat hartzen ez dituzten hitzak</i>
Erran	Esan
Bost	Bortz
Egin behar	Inbar
Fite	Azkar
Gan	Joan
Diferente	Desberdin
Konten	Pozik
Solas egin	Hitz egin
Esker mile	Eskerrik asko
Gibel	Atze
Ikusi	Kusi
Etorri	Torri
Eman	Man
Atera	Atra
Arpatu	Harrapatu
Bat ere	Batre
Hauetan	Oketan
Hauetatik	Oketatik
Arte	Artio

Ikasle gehienek erabaki dute beraiei egokienak edota finago suertatzen zaizkien hitz gehienak euskara batukoak direla, baztanerazkoen ordeztasun (arte > artio, egin behar > inbar, bost > bortz, ikusi > kusi, etorri > torri, atera > atra, bat ere > batre...). Hau gertatzen da, lehenik, eskolan euskara batua baztanera baino gehiago lantzen dutelako. Adibidez, liburu, ordenagailu eta informazio iturri nagusienak euskara batuan daude. Bigarrenik, hezkuntza arlotik ere ikasleak mantso-mantso barneratzen eta ikasten hasten dira, hitz batzuk ezin daitezkeela beraiek nahi bezala esan, eta formaltasun maila bat erabili behar dutela, batez ere aditzekin. Hirugarrenik, euskaraz

komunikazio eta ingurukoak ez direnetik jasotzen dugun informazio nagusia euskara batuan izan ohi da. Honek guztiak eragiten du, ikasleak naturaltasunean komunikatzen direnean, beraiek baztaneraz egiten dutela beraien hurbilekoenekin, baino formalagoa den egoera batean, hala nola, galdeketa honetan edota grabazioan ikus daitekeen bezala, ikasleak automatikoki “formalago” hitz egin behar dutela uste dute, eta hortaz saiatzen dira nolabait ahalik eta hitz egokienak erabiltzen, eta kasu honetan hitz horiek aunitzetan euskara batukoekin lotzen dituzte.

Hala ere, esan beharra dago, ikasleak aukeratu dituzten hitz guztiak ez daudela euskara batuan, ikasleak aukeratutako batzuk baztaneran ere baitaude. Azken batean, nahiz eta, baztanerazko aditz gehienak formalki ezin erabili, hitz asko Euskaltzaindiak onartu egiten ditu, eta dirudienez ikasleak ere hori badakite edo irakasleak behintzat hitz horiek erabiltzen uzten die. Horien artean erran > esan, fite > azkar edo kontent > pozik.

3.2. Ikasleen hizkera laxoa

3.2.1. Grabazioa eginez

Ikaslea1: alde ona, gan nintzen Portaventurara ta ibili nintzen Sanbalan. Alde txarra, bota nitzen eskaleretatik.

Ni: ta hartu zinun mine?

Ikaslea1: bai.

Ni: zenbat, aunitz edo guti?

Ikaslea1: aunitz.

Ni: arras ongi, ta orai zu?

Ikaslea2: alde ona, aprobatu dut examen guziek. Ta alde txarra, azidente bat izen nuen Jokin nere lagunekin.

N: ta ze pastu zen akzidentian?

I2: txokatu ginen biek.

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

N: kotxiakin?

I2: bai.

N: ta mine hartu izein zinun ez?

I2: bai.

N: aber zu orai...

I3: alde ona, aprobatu dutela bosgarren maila. Alde txarra, eskua autxi nuen.

N: nola autsi zinuen eskue?

I3: bota nitzen.

N: non?

I3: frontonian.

N: ta hartu zinuen mine?

I3: bai.

N: ta gero nora gan zinen? Medikure?

I3: bai.

N: norat gan zinen?

I3: Elizondorat ta gero Iruñera.

N: aber zu...

I4: alde ona, aprobatu nuen esamena. Alde txarra, txokatu nitzen pareta kontra.

N: ta ze pastu zen pues? kotxiakin edo nola?

I4: ez ai nitzen lasterka, futbolian ta bota nitzen.

N: ta mine gero ez?

I4: bai.

N: orai zu...

I5: alde ona, Maiderrek ta salbatu zakutela bizie ta txarra izen ginuela oien kontra akzidentia.

N: ta nola salbatu zatzuten bizie?

I5: akzidentian, gu bota bar ginen barrankotik.

N: zu...

I6: alde ona, Amaiurko txapelketa idabazi ginuela, pelotan... ta alde txarra bota nitzela nere etxeko barrankotik.

N: orai zu...

I7: alde ona Portaventurara gan nitzela eta...

N: ta ze in zinuen Portaventuran?

I7: pues ibili, eta alde txarra autsi nuela hanka.

N: ta zu?

I8: alde ona, aprobatu tela esamen guziek ta alde txarra txokatu nitzela kotxiakin.

N: denek kotxiakin in duze zerbait e!

I8: bai, nik, bai.

I9: alde ona aprobatu tut examen guziek ta alde txarra ttikie nitzenian kendu zaiten behatza potolokua, azazkala.

I10: alde ona, oporretara gan ginenian, ibili ginela txirrista guzietan ta alde txarra autsi nuela eskue patinetan.

I11: alde ona, nere urtebetetzean, ordenagailu bat oparitu nauela, nere aite ta ama. Eta alde txarra, bizikletakin erori nintzela.

I12: alde ona, aprobatutela esamenak ta alde txarra bota nitzela.

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

N: ta zu azkenekua...

I13: alde ona, aprobatut esamenak, ta alde txarra bota nitzen lurrera.

3.2. Grabazioa egin gabe

Ikaslea1: nere momentu on bat izein zen, oroitzen naiz ttikie nitzelaik gaten nitzela nere aite, ama, aitetxi, amatxi ta nere anaiakin Port Aventurara, ta bua ze ongi pasten ginun! Izeten ziren txirrista gigante batzuk ta ere bai kolumpiuak airian bezala ta maten zituen buelta pile. Ta batzuten gaten ginen Valentziara nere lengusuek bisitetzera ta ola aitzen ginen erderaz solasian pittet. Ta gero esperientzie txarra pues egun betez etxian ninagon ta derrepente bota nitzen eskaleretatik beiti ta bua ze mine hartu nuen, gan bar izen zateten Iruñera, ospitalera.

Ikaslea2: alde ona aprobatu tut examen guziek, aunke hasieran banuen kriston beldurre matematikakin, azkenin aprobatu nuen, in nituen iñele guziek aprobatzeko ta uste baño obe akitu nuen. Ta txarra pues gan den urtian izen nuen akzidente bat nere lagun Jokinekin, ta pues txokatu ginen oien kontra ta justo oien kotxia gelditu zen kasi gateko barrankotik beiti baño nere aitek atra zituen kotxetik fite.

Ikaslea3: nere momentu oberena gan den urteko Egun ttun-ttun. Eske aitu ginen joku piletan ta ez nituen joku aunitz idabazi baño bedere ollarra gan nuen. Ta gero gañera man zakuten kamiseta bat Amaiurkua ta gustetzen zait pile bat. Ta momentu txarra pues gan den astian igual. Ai zuen kriston iruzkie ta derrepente hasi zuen kazkarabarra ta justo ninagon Aritz ta Imanolekin gure etxetik urrun ta bua ez ginakiginun ze in ta azkenian suertez Aritzen ama pastu zen kotxiakin ta ayegatu ginen tzipetuek etxera. Gero egon nitzen ez dakit zenbat egun marrantak hartue.

I4: neretako hoberena aurtengo Amaiurko bestetan. Pues baziren basurdekumiak patiuau kurrinkeka, ta jendia gan barra zen lotue bertze batei ta bua pues botatzen ziren lurrera ta ze irriek in nituen. Ta gero batian ni ere aitu nitzen Naiarakin, ta gu ere bota giñen baño ez ginun minik hartu. Ta txarra kotxe akzidentia izen nuen Jokinen ta kotxian kontra, in zen oien kotxia erdi irauli ta kasi kasik gan ziren barrankotik ta gero gu atra ginen kotxetik ta lagundu ginien oiei kotxetik atratzen, eskerrak ez zela gauze urruno gan.

/15: alde ona idabazi nuela Amaiurko txapelketa. Txapelketa izeten da urtero Amaiurko bestak hurbiltzen direlaik ta pues pastu nitzen finalera ta finalian aitu nitzen Beñatekin ta kontrarioak ziren bat Elizondokua ta bertzia Iturengua, ta idabazi ginuen 18-12 ta txapela ez ginun lortu zetaz Amaiurren eztute maten, baño man zakuten kopa ta dirue, ni arras konten zeba da lenbizko aldie irabazten dutela Amaiurko txapelketan. Ta txarra bota nitzela nere etxeko barrankotik. Ai nitzen nere anaiakin jostetan futbolian ta eztait nola akitu nuen barrankotik behiti gaten ta suertez hartu nion adar batei ta gero aite torri zen lasterka ta atra zaten handik.

/16: momentu ona pues gan den egunian eskolan ikesi ginun nola in broma bat axturrekin. In barra zen papera moztu billete baten formakin ta gero pintetu diru forma bateko ta oi in ta gero ari bet patu diruen lotue. Gero etxera gatian patu nuen dirue lurrian ta justo heldu zen nere ama, ta ni ninagon altxatue, ta kusi zuen sosa ta hartu zuen ta orduen nik arie mugitu nuen ta hasi nitzen irrike eta atra nion animeleko migaña! Ta txarra pues, monagillo naizela. Nere amaxik obligetzen nau monagillo izetia ta neri etzait batre gustetzen zeba egon bar naiz mezan gauzek iten, apezai languntzen ta ola ta gero meza akitzen delaik ta norbait hiltzen bada egon bar naiz atian bolsa batekin jendiai mezasarie eskatzen. Etzait batre gustetzen.

/17: nere ona da aitzen naizela futbolian Baztanekin delantero ta pues bagazi bosgarrenak orai. Urie iten duelaik kanpua egoten da irristeri ta da zallo aitzia ola futbolian baño alere gustora aitzen naiz. Launbete unten sartu nituen bi gol, bat buruz. Ta nere txarra pues egun betez baninaien bizikletakin tellariko zubitik ta justo zubi aintzinian harri bet bazen ta gan nintzen lurrera, ta ninagonez bakarrik gan bar izen nintzen etxera bakarrik minez ta gero pues lasterka hartu zateten aite ta amak ta gan zateten medikure.

/18: nik joan nintzen aurreko urtean nire amarekin ta aitarekin Barcelonara ta egon ginen hondartzan hizozkiek jaten eta egun batez joan ginen Port Aventurara eta nire anai zaharrena eta aita montatu ziren "Dragon Khan"-en baño ni ez, ni montatu nintzen batian eta busti nintzen. Eta momentu txarra izango zen pues leno joaten nintzen eskolara Elizondora baño orai etortzen naiz Amaiurre, ta hasieran gogorra izen

zen ze han banituen lagunek ta hemen ez nuen pertsona asko ezagutzen, baño orai askoz hobe nago ta batut hemen eta Elizondon lagunek.

/9: Ona da egunero tortzen naiz ttipi ttpa eskolara ta behin kusi nuen kafi bet nere etxeko tellatuen ta hartu nuen, ta gero ebatsi nion nere aitei orgattua ta karri nuen kafe xori kumekin eskolara. Ta txarra pues igual atzo etxian bazkarien ziren garbatzuak jateko ta neri ez zaizkit betre gustetzen. Gañera zauden arras idorrak, ta erran nion aitei enuela nahi baño bera marmarka hasi ta dena edanarazi zaten, ze beti berak erten nau: “soldadukoan egon nitzelaik etziren olako tonteriek ta hango jende madariketu guziek patzen zakuten belauniko zerbait ez baginun jaten!”

/10: Alde ona pues nere aitekin traktore gibelian gaten naizelaik azienda kustera ta baserriko lanak itera. Pasten gara karrike erditik ta ola kusten tut nere herriko lagunek ta gero belaire ayetzian jausten gara, ta gero etxera bueltatzerakuan nik normalian hartzen dut lasterbidia ta ola ayetzen naiz nere aite baño fitio. Alde txarra izein zen behin rekreo batian usteketan man zatela Mikelek harri koxkor batekin aurpeian, ta pues hainbertze hasi nitzen odoletan torri zen jende guzie nere ondora ta irakasliak gan bar izen zatela Elizondora priseka. Azkenian enuen deus grabeik baño patu zaten benda bat bezala begi onduan ta maten zaten azkile pile.

/11: nere momentu ona nere amaxik iten tu gasnak, gaztanberak ta olako gauzek. Ta nik batzuten laguntzen diot, leno ez nakielaik iten iten nituen gaizki meharregi ta pixket guriek ziren, baño horrenbertze in nituen ta orai badakit arrunt ongi iten ta orai nere amaxik badaki gustora aitzen naizela ta fabore gabentanik aitzen naizela berakin. Ta txarra justo pues azkeneko aldie egon nitzelaik goitiko ta behitikuakin. Egon nintzen lau egun egun guzie kumunian goitikeka ta tirriteriekin, arras gaizki, super ximple ninagon ezin nitzen ezta guatzetik mugitu, enuen inderrik, ta gero hasi nitzen jaten platanuak ta arroza ta gero sendatu nitzen.

/12: ona aurtengo Baztandarren biltzarrian gan nintzen Amaiurko karruakin ta pastu nuen super ongi. Gu gaten ginen mozorratuek hospital batian baliginen bezala, ta ni nitzen eri bet bezala, ta batzuk iten zuten medikuena ta ola ta bazen jende pile guri kusten. Ta txarra pues asertzen naizelaik nere anai zarrenakin, zeba hasten gara

zernaie ta zanpaka elkarri ta etzait gustetzen ze da nere anaia, baño batzuten errabie maten nau ze normalian hasten da bera nere kontra, da un abusón!

3.2.3. *Ikasleek erabilitako beste zenbait hizkera laxo*

- Ez dut entenditzen...
- Zer da oi?
- Ze in bar da men?
- Ze patzeut hemen?
- Pastu balona!
- Atzo in nuen lo-kuluxke ederra
- Ai zate kuriketan?
- Ttikiekin ezin zate aitu, bakarrik haundiek aitzen al gara!
- Eskermile! Eztazeren.
- Hasi du ortoska.
- Arraio kukue!
- Mikel dago altxatue mahaipian!
- Man dazkit goraintziek zuretake.
- Orai eztut hastik, biher aitzen al gara naibaizu!
- Sos oi eskas da, biaharra tuzu hoge zentimo gehio.
- “Uztaia gora gora, uztaia bera bera...”Urde zerrie!
- Amak erran nau hamarretako sorik etxian egoteko!
- Nere aitek badu behi bet susera!
- Ni nere anaia gise banaie etxera.

3.2.4. *Ikasleen hizkera Baztandarraren azterketa*

Fonetika: fonetikari hasiera emateko aipatzekoa da ikasleek kasu batzuetan “d” eta “r” nahasi egiten dituztela. Horren adibide daude, batzuetan “iduzkie” edota “idebazi” esatean, beste batzuetan “iruzkie” edo “irabazi” esaten dituztela. Bestalde, baztaneraren ezaugarri nagusia den beste ezaugarri bat ere dute ikasle hauek hitz egiten dutenean, inolako arazorik gabe, “ts”, “tx” eta “tz”-a desberdintzen baitituzte. Esate baterako, “txarra”, “txokatu”, “txarra”, “txapelketa”, “aitetxia”, “amatxi”,

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

“pertsona”, “ebatsi”, “erakutsiz”, “oroitzen”, batzuten”, “esperientzie”, “nitzen”, “aunitz”, “gustetzen”, “tzipetuek”, “botatzen”, “hondartzan” edo “atzo”. Horrez gain, “f” soinua ezpain hortzekin ahoskatzen dute, eta ez “p” balitz bezala (“frontonian”, “futbolian”, “fitio” eta “fabore”). Fonetikarekin bukatzeko, “j” ahosketzarkoan “y” moduan ahoskatzen dute eta ez “gatzelerazko “j” bezala (“Jokin”, “jaten”, “jausten”, “jende”).

Fonologia: lehenik, igurzketa bidez moldatutako hitz batzuk erabiltzen dituzte: “guziek” (guztiak), “in” (egin), “ai” (ari), “bizikletakin” (bizikletarekin), “atrutzen” (ateratzen). Ikasleek ohartu gabe egiten duten beste fenomeno bat bustidura automatikoarena da, eta adibidez, “tipi-tapa” erran ordez, “ttipi-ttapa” esaten dute. Gainera, bi leherkari daudenean, lehendabiziko leherkaria erori eta bigarrena ahoskabe geratzeko fenomeno ere ematen da. Esate baterako, “aprobatu dutela” esan ordez, “aprobatutela” esaten dute edota “aprobatu ditut” ordez “aprobatut”.

Morfologia (deklinabidea): deklinabidearen morfologiaren inguruan, lehen gauza, esatea ikasleei galderak egin zitzaizkienean, “zeba” erabiltzen zela “zergatik” hitzaren ordez, Baztanen hala erabiltzen baita. Pertsonen deklinabidearekin hasiz, “lengusuek”, “lagunekin”, “biek”, eta “guziek” izango lirateke erabiltzen dituzten izan arrunta nabarmenenak, eta pertsona izenen artean “Maiderrrek” izango litzateke aipatzen duten bakarra. Leku izenei dagokienez, aldiz, “frontonian”, “Elizondorat”, “barrankotik”, “Port Adventuran”, “oporretara”, “barrankotik” eta “lurrera” izango lirateke ikasleek aipatzen dituzten batzuk. Horietaz gain deklinabidearen inguruan ikasleek erabiltzen dituzten beste hitz batzuk ondorengoak dira: “kotxiakin”, “futbolian”, “akzidentia”, “urtebetetzean”, “bizikletan” eta “esamenak”.

Morfologia (aditzak): aditz morfologiari begira, ondorengoak dira ikasleek grabazioetan erabili zituzten baztanerako aditz batzuk zeinek aldi berean euskara batuan beste modu batera esaten direnak: “zinun” (zenuen), “zakutela” (zigutela), “nitzenian” (nengoenean), “zaiten” (zitzaidan), “ginenian” (geundenean), “dutela” (dudala), “ginela” (geundela), “nitzen” (nengoen), “ginen” (geunden) eta “ginuela” (genuela). Berriz, badira ere maiz eta euskara batukoak diren euskara batuko aditz batzuk erabili zituztenak. Horien artean, “dut”, “nuen”, “zen”, “zinen” eta “nuela”.

Sintaxia: sintaxiari dagokionez, adin honetako ikasleek lokailu eta juntagailu simple eta gutxi erabiltzen dituzte, gehienetan maiz errepikatzen dituztenak. Erabiltzen dituzten lokailu nagusienak “gañera” (“ta gero gañera man zakuten”, “gañera zauden arras idorrak”) “bedere” (“baño bedere ollarra gan nuen”) eta “zeba” (ni arras konten zeba de nire lenbizko aldie”, “etzait batre gustetzen zeba egon bar naiz mezan”) dira. Horretaz gain, aipagarria da gaztelerakoa den lokailu baten presentzia nabaria, “aunke”-rena (“aunke hasieran banuen kriston beldurre”) hain zuzen ere.

Juntagailuei begira, “eta”, “edo” eta “baina” dira ikasle hauek gehien erabiltzen dituztenak, eta fonologiaren atalean ikusi bezala, “bztanera” ahoskatzen dituzte hitz hauek: “ta” “eta” ordeztu, “o” “edo” ordeztu eta “baño” “baino” beharrean. Beraz, nolabait esateko, ahoskotasunean hitz horiek erabiltzean, laburbildu egiten dira edo, beste modu batera esanik, letra batzuk jan egiten dira. “Edo”-ren kasuan lgorzketa fenomenoaren ematen da, zeinek esaten duen “b”, “d”, “g” eta “r” letrak bokalen tartean daudenean, kontsonante hauek desagertzen direla. Hona hemen ikasle hauek grabatzean erabili zituzten juntagailu nagusienak: *eta* (“gan nitzen Portaventura ta ibili nintzen...”, “ta alde txarra”, “Elizondorat ta gero Iruñera”), *baina* (“ta uste baño obe akitu nuen”, “baño nire aitek atra zituen kotxetik fite”) eta *edo* (“amatxi edo batzuten ere nire anaiakin”).

Sintaxiarekin bukatzeko, ikasle hauek mota desberdinetako menderagailuak ere erabiltzen dituzte: baldintza perpausak (“patzen zakuten ez baginuen jaten”), moduzko perpausak (“gise”, “benda bat bezala begi onduan”, “hospital batian balimeginen bezala”, “nitzen eri bet bezala”), perpaus osagarriak (“gaten nitzela”, “eskerrak ez zela” “idabazi nuela” “ta txarra bota nitzela”, “aitzen naizela futbolian”, “erran nion aitei enuela”, “oroitzen naiz”, “gaten nitzela”, “pasten ginun”, “izeten ziren”, “maten zituen”), perpaus erlatiboak (“nire momentu on bat izein zen”, “alde txarra izein zen behin rekreuan”), helburuzko perpausak (“gateko barrankotik”), kontzesio perpausak (“nahiz ta gero enuen deus grabeik”), konparazio perpausak (“kolunpiuak airian bezala”, “hospital batian balimeginen bezala”).

Lexikoa (hiztegia): Mario Izeta Elizalderen “Bztango Haizegoa” eta Pello Salaburu eta Maite Lakarren “Bztango mintzoa: gramatika eta hiztegia”-z baliatuz,

Euskara batua eta Bztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

hona hemen lan honetan zehar ikasleek erabilitako oinarrizko baztaneraren hiztegia eta horien euskara baturako edota kasu batzuetan erdararako itzulpenak:

- *Aixturrek*: aitzurrak, guraizeak
- *Azkilia*: azkale
- *Baztandarren Biltzarra*: haran osoko jai nagusia da, uztaileko ospatzen dutena 1963tik. Bertan, Baztango 15 herriek beren karrozak eramaten dituzte Elizondoko karriketan, jantzi tradizionalak eta abar erakutsiz. Bazkaldu baino lehen, plazan mutil-dantza jendetsua egiten dute
- *Ebatsi*: lapurtu
- *Edanarazi*: hacer beber
- *Egun ttun-ttun*: beste Baztango herrietan “Orakunde egune” bezala ere ezagutzen den festa honetan Baztango ikasle txikiei zuzendutako zenbait dantza, joku, bazkaria, txokolotada.. burutzen dira, bukaeran egiten den oilarraren jokua garrantzitsuena izanik
- *Eri*: gaixo
- *Eskas*: gabezia, falta
- *Eskermile*: eskerrik asko, mila esker
- *Fabore*: mesede
- *Gabentanik*: gabe
- *Gan den urtian*: joan den urtean
- *Gaztanbera*: mamia, gatzatua.
- *Gibelatu*: atzeratu
- *Gisa*: bezala
- *Goitikeka*: goitika egin
- *Goraintzi*: eskuminak
- *Gurie*: biguna
- *Harri koxkorra*: harri ez hain txikia
- *Hastik*: denborarik
- *Horrenbertzeko*: horrenbesteko
- *Idorra*: lehorra, hezetasunik gabekoa edo hitz gutxiko pertsona

- *Iduzkie*: eguzkia
- *Irristeri*: leku irristakorra
- *Iraulka*: bueltaka
- *Jautsi*: behititu, jaitsi
- *Jendia*: pertsona, jendea
- *Kafje*: habia
- *Karrika*: kalea
- *Karrotxa*: karrotxoa, orgattoa
- *Kazkarabar*: zizerkora, txingorra
- *Kukue*: pertsona lotsatia / txori igakoria / zeru goibela
- *Kurrinke*: zerriak egiten duen ohiua
- *Lasterbidea*: laburbidea
- *Lo-kuluxke*: loaldi arina
- *Madarikatu*: gaitzetsia
- *Mahipea*: mahaiaren azpialdea
- *Marmarka*: erdi haserre egotea, kritikatzeta
- *Marranta*: zintzurreko gaitzen baten ondorioz, ahotsa laztea
- *Meharra*: estua, akala
- *Mezasarie*: norbait hiltzen denean apaizari mezak errateko ematen zaion ordaina
- *Mingaña*: mihia
- *Ortoska*: ortotsak trumoiak eginez
- *Soldadukoan egon*: soldadutzan egon
- *Sorik*: segurik
- *Susera*: arreske dagoen behia
- *Ttipi-ttapa*: tipi-tapa
- *Tzipetuek*: bustiak
- *Urde*: arraio
- *Urie*: euria
- *Zanpaka*: borroka
- *Zernahi*: aunitz

3.3. Irakaslearekin elkarriketa

3.3.1. Elkarriketa

Nongoa zara? Zein da zure ama hizkuntza?

Ni Oronoz- Mugairikoa naiz eta nire ama hizkuntza eskuara da.

Eskolan baztaneraz, euskara batuaz ala bietan egiten duzu ikasleekin? Zergatik? Eta ariketak egiterakoan, erabiltzen duzuen materiala, baztaneraz ala euskara batukoa da? Euskara batuan izanez, baztaneratzen al duzue? Nolabait esateko baztanera eta euskara batua, biak lantzen dituzuela esan al daiteke?

Ni Lehen Hezkuntzako ikasleen tutorea naiz. Adin horretan hizkuntza ia finkatua dago eta irakurketa eta idazketa lantzen hasten da. Behar beharrezkoa da ikasleei irakastea ongi bereizten nola jokatu ahozko kodean eta idatzizko kodean. Izan ere, ezinbertzekoa da ulertzea ahozkoa eta idatzia ez direla berdinak. Ahozko kodean idatzizkoan baino malguago jokatzen dugu. Hortaz, ahozko komunikazioan herriko edo etxeko euskararen ezaugarriak onartzen dituen eredua bultzatzen dugu, hau da, baztango mintzoa. Idatzizko komunikazioan berriz, baztango mintzo estandarra bultzatzen dugu.

Gauza jakina da zeregin akademikoetako material gehiena, euskara batuan dagoela. Gure lana, ahal den neurrian (ez beti, denbora faltagatik), liburuetan, fitxetan agertzen den hizkuntza herriko formetara hurbiltzea da, beti ere baztango mintza estandarrera. Beraz, tokiko estandarra eta batua lantzen dugu. Ikasleek argi eduki behar dute bakoitza noiz erabili, ez baitute berdin idatziko eskualderako ari badira, Nafarroa osorako edo Euskal Herri osorako.

Baztango eskola batean bertakoa ez den irakasle bat lanean hasten bada, honek baztanera ikasten al du umeei bera hobe ulertzeko? Nola ikasten du (ikastaro bidez, beste irakasleen laguntzaz ...)?

Baztangoa ez den irakasle bat lanean hasten bada, baztango mintzoa erabiltzeko gida ematen zaio. Horrela, ikasleak hobeki ulertzeko eta ikasleengan egin beharreko zuzenketak ongi egiteko.

Ikasleek baztaneraz, euskara batuan ala erdaraz egiten dute gehiago beraien artean?

Orokorrean, ikasleak baztango mintzoan mintzatzen dira nahiz eta erdararen presentzia geroz eta handiagoa izan.

Uste duzu belaunaldiz-belaunaldi baztanera, euskara batuaren aldeko galtzen ari dela? Zergatik hori ematen dela uste duzu?

Nire ustez, egia da euskara batuaren eraginez, hizkuntzak batzen ari direla eta idatzian batez ere Baztango hizketa bigarren maila batean gelditu dela. Dena den argi dut euskalkiak eta batua elkarren osagarri direla eta ez elkarren etsai.

3.3.2. Ondorio zehatzak

Argi dagoena da Baztango eskola unitarioetatik euskaldun guztion arteko ulermena bultzatu ez ezik bertako euskalkia ere mantendu nahi dutela. Hortaz, ikasleei ahozkotasunean beraiek etxean erabiltzen duten baztaneraz hitz egiten uzten zaie, baino idazterako orduan ez dira hain malguak, eta baztanera estandarraz gain euskara batua ere lantzen dute.

Honek euskararen erabilgarritasuna handitu egiten du. Izan ere, duela urte batzuk batua Euskal Herriko eskoletan sartu aurretik, zonalde desberdinetan, bakoitzak bere euskalkiaz hitz egin eta ikasten zuen, eta gero EH-ko punta bateko batek beste puntako batekin komunikatzen hasten bazen ez zuten biek elkar ulertzen, nahiz eta printzipioz hizkuntza berdinean egin. Ondorioz, euskara batua sortu zen, eta horren eraginez gaur egun euskararen bidez euskaldun guztiok elkar ulertzeko gai gara.

Hala ere, irakasleek ere, aurretik aipatu bezala, pentsatzen dute Euskal batuaren ezinbestekotasunaz gain, euskalkiak ere horren osagarri direla eta nolabait hizkuntza bat aberasten dutela. Horren harira, eskoletan bertako euskalkia ere praktikatzen jarraitzen dute, eta bertakoa ez den irakasle bat irakastera etorritz, baztanera ikasteko laguntza guztiak eskaintzen dizkiote.

3.4. Amaiurko heldu batekin elkarrizketa

3.4.1. Elkarrizketa

Zein hizkuntzatan ikasten zenuten eskolan? Noiz eta nola ikasten zenuten euskara?

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

Bueno, gure denboran, nik ya baitut hiruetanogei urte in biarrak, orduen denak Erderaz egiten zakuten, maistruek, liburuak... denak erdaraz ziren. Euskera, eskola barnian ez ginuen enpleatzen jeusteko, baizik bai deskansuetan o rekreuetan bai egoten ginen mintzetzen erdaraz, edo eskuaraz barkatu.

Bueno, guk lenbiziko gauze ikesi ginuena etxian beti Euskera izandu zen gure aite ta amakin gure jendaki lagunakin, Euskera egiten ginuen. Eskolara gaten ginelaik Erdera oso gutti o deus ez ginakiginun, uste dut bos sei urtetan hasten ginela eskolan. Orduen, eskolan oi erakusten zakuten, bai, erdaraz.

Zein desberdintasun ikusten dituzu zure hizkeran gaur egungo Amaiurko gazte eta umeenarekin?

Bueno guk leno erran bezala nola hitzez hitze o aitez o parienteengandik ikesten ginuen Euskera ez ginuen eskola ikasten, orduen aunitz hitzak erdaraz enpleatzen gintuen. Eta baita ere nola nire ama iparraldekua zen, pues hango hitz batzuk ere sartzen gintuen, hikan aitzen ginen solasian aunitz gure lagun tartian eta orai berriz oraiko gazteriek ikusten dut, pentsatzen dut, turistengatik, ikastolengatik, berdinago egiten dute, gehiago ulertzen dire eta erdaraz hitz gutiago sartzen dituzte.

Uste duzu baztanera galtzen ari dela? Zergatik uste duzu belaunaldiz belaunaldi baztanera galtzen ari dela?

Nik pentsatzen dut baietz, jende adinekuak mantenitzen dute porke nola erran dugun bezala leno euskaraz ikesten zuten bat bertziai aituta ta oraiko gazteria, nola eskoletan, nola telebistak, nola gehiena batua aitzen duten, edo ibiltzen duten, nik uste dut, bai galtzen ari dela.

Zer egingo zenuke baztanera indarberritzeko?

Bueno baztanera indarberritzeko egin biharko zena zen oraiko haurrai , ta gazteai beharbada pues jende adinekuakin pues juntatuko. Nola? Pues ez dakit. Erresidentziarat eman ez haurrak hango jendiakin astia badutelakoz eta gogua solas egiteko, hoiyekin praktikatzeko euskara ta lenoko hitzak ikasi dezaten o berriz entzuten dezaten. Por ejemplo, nik badut aunitz hitz bat igual irten nautelaik batuko batek

eztakizu nola erten den eskuaraz oi? Ta nik bai zuk ere eztaikizu bertze hitz bet nik badakitena, ta irten diot, zurubiek badakizu zerran nahi duen? Zurubiek, hemen gure lurran, irten dugu eskalerari, aunitz tokitan ez da ibiltzen hitz hori.

Uste duzu baztanerak iraungo duela, ala denborarekin desagertzen joango dela?

Nik uste dut desagertzen joango dela. Betiko expikazionia emango dut: jendiak, gaztiak eskoletan, ikastolan ikasi dute Euskera, gehiena batua, gero telebistan ta beti normalki batuan ageri dira. Bai iten alko dute hortako lan gehiago, pues hemengo radiuak o rebistak, ttipi-ttapa bezala o Xorroxin irratia hemengo jendia bezala solas egiten badute, mantenituko da gehiago. Baina neretako, denborakin pastuko dire berrogei urte, berroitamar, oitamar o hiruetanoei baño dudik gabe ezpada indertzen bertze forma baterat galduko da. Gañera, nik uste dut, hombre mantenitzia dena aberastasun antzeko dira, eztala? Baizik inportantia da ulertzia bai Xuberoko bat bai Bilboko bat ta hortako iruditzen zait denek batua ikesi biharko ginukeela alde batetik ere.

3.4.2. Ondorio zehatzak

Elkarriketa honetatik ikus daitekeen bezala, Amaiurtar helduek baztanerarekiko etorkizun iluna ikusten dute. Elkarriketatuak esan bezala, bera gaztea zenean beraiek jasotzen zuten euskara bakarra baztanera zen, eta inguruko beste bi hizkuntza erraldoiek (espainiera eta frantsesak) ez zuten gaur egun duten indar handia Euskal Herrian. Egia da eskolan gazteleraz ikasten zutela, baina gero beraien eguneroko bizitzan euskara zen bai kalean lagunekin eta etxean gurasoekin erabiltzen zutena. Beraz, baztanera zen Baztango hizkuntza nagusia.

Gaur egun, aldiz, bai leku gehienetatik jasotzen dugun informazioa gazteleraz izaten da, ingeleraren presentzia geroz eta handiagoa da eta bai eskola eta telekomunikazio euskaldun nagusienetatik euskara batua bultzatzen dute. Guzti honek, ez dute euskalkiak mantentzen laguntzen. Izan ere, egia da, euskara batuaren kasuan euskaldun guztion elkar ulermena bultzatzeko gakoa izan dela, baina horrek euskalkietan ere eragiten du. Belaunaldiz belaunaldi, euskalkien ezaugarriak galtzen ari

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

dira, eta beste munduko hainbat alderditan pasatzen den bezala, euskaran ere globalizazioaren fenomeno ari dela dirudi, kasu honetan euskalkiak poliki-poliki batzen.

CONCLUSIONES

Primero, como bien se puede apreciar a lo largo del proyecto, queda patente la superioridad que tiene el euskera sobre el castellano en la mayoría de los pueblos del Baztán, y en este caso, en el pueblo donde se ha llevado a cabo el proyecto: Amaiur. A diferencia de otros entornos de Euskal Herria, en Amaiur el euskara es el idioma que más se utiliza como idioma comunicativo, por lo que se puede decir que el uso de este idioma está muy desarrollado en dicha zona. Esto se debe principalmente a distintas razones, entre ellas que históricamente sea un pueblo euskaldun, que haya mucha gente muy concienciada sobre el uso del idioma más longevo de Europa, el alto porcentaje de caseríos euskaldunes que conviven al 100% con el euskara y como no, una escuela donde la mayoría de las asignaturas se ofertan en euskara.

Aún así no todo es tan perfecto como se puede llegar a pensar, ya que también existen unas cuantas barreras, como por ejemplo, la llegada de gente no euskaldún. De hecho, un alto porcentaje de los que vienen de otros lugares no vascófonos en incluso vascófonos no utilizan dicho idioma y si a esto le añadimos que la mayoría de estas personas suelen tener una edad ya notable, esto dificulta el aprendizaje de los idiomas ya que este proceso de formación se acelera si se lleva a cabo desde edades muy tempranas. Con esto no quiero decir que la barrera sea la llegada de personas no vascófonas, sino la situación que esto genera.

Muchas veces, basta mirar algunas de las respuestas de los alumnos que han participado en este proyecto, cuando dan su punto de vista sobre el idioma que utilizan con personas inmigrantes que viven en Amaiur, extranjeros que vienen de países y culturas muy lejanas, pero que tienen una predisposición muy alta para que tanto ellos como sus hijos e hijas aprendan en euskara. De todas formas, la integración total de este idioma para dichas personas se complica si los nativos no les ayudan lo suficiente. Es decir, muchas veces, como ocurre con distintos idiomas, es más fácil comunicarse en el idioma que los dos dominan mejor, y a pesar de que se empieza hablando en el idioma que quieren practicar, la mayoría de las veces terminan hablando en el que los dos se comunican mejor.

Lo mismo ocurre con el euskara en Amaiur. Los niños nativos automáticamente empiezan a hablarles en castellano a pesar de que estos pueden comunicarse en Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

euskara. Así vemos que uno de los casos de los que se habla en este proyecto, termina con este niño hablando con los niños nativos en euskara con normalidad debido en gran parte a su insistencia y ganas de aprender. En el caso opuesto tenemos el de otro joven inmigrante que al no practicar lo suficiente el euskara, los niños nativos, debido a las dificultades de comunicación, terminan hablándole en castellano.

Por ello, sería muy importante involucrarles a los niños desde pequeños en que hay que tener paciencia con las personas que están aprendiendo el euskara, que no para todos es tan fácil hablarlo ya que no todos hemos tenido la opción de aprenderlo desde muy pequeño. Y es fundamental que esta comunicación entre dos iguales a través del euskara se empiece a impartir desde el primer instante, porque cuanto tarde más tiempo, más difícil será empezar a usarlo.

Siguiendo con el uso del euskara, el hecho de que Navarra esté dividida en tres partes en cuanto al euskara se refiere (zona vascófona en el norte, zona mixta en el centro y zona no vascófona en el sur), no hace más que agravar y dificultar su aprendizaje. Por poner un ejemplo, una familia que viva en la zona no vascófona de Navarra y quiera matricular a su hijo e hija en una escuela íntegramente en euskara tendría que viajar unos kilómetros y sin ninguna ayuda estatal. Si a esto le sumamos la complicada situación que tiene la digitalización del Euskal telebista en Navarra no facilita para nada que tanto los niños como los adultos tengan la oportunidad de informarse o divertirse a través de esta transmisión.

En cambio, parece que no todo son impedimentos, ya que la actitud de los jóvenes hacia el idioma vasco es muy positiva. Como bien informó Kike Munarriz en su programa llamado “Tribuaren berbak”, los niños y no tan niños de hoy en día están muy concienciados sobre dicha situación, y por ello la mayoría de ellos dice que optarán por matricular a sus descendientes en el modelo D. Entre los niños del pueblo de Amaïur parece que se transmite la misma opinión de escolarizar en un futuro a sus hijos en dicho modelo.

Por otro lado, haciendo referencia al dialecto baztanés, tanto de la entrevista a una profesora baztandarra y a un padre amaïurtarra, llegamos a la conclusión de que el baztanés tiene, generación tras generación, cada vez menos uso, y que va camino

de su desaparición. Los dos baztandarras se ponen de acuerdo en justificar esta tendencia por dos razones:

1º: El castellano: Siendo este un idioma habitual en las telecomunicaciones: internet, redes sociales, televisión, radio, y de la sociedad en general.... aunque no deteriora el uso del baztanés en un pueblo euskaldún como Amaiur, sí es verdad que cada vez tienen más presencia las “erdarakadas” (palabras del castellano que se utilizan al hablar en euskara como si fuese un uso correcto).

2º: El euskara batua (algo así como el “euskara unificado” en castellano): Según la profesora de Baztan que toma parte en este proyecto, a los niños desde bien temprano se les enseña las diferencias que tienen que tener en el lenguaje y la escritura, siendo el primero más flexible que este último. Por ello, los niños aprenden y practican un baztanes informal, un baztanes mas estandar (este sería el puente entre en baztanés informal y el euskara batua) y el euskara batua, y dependiendo del contexto, su uso correspondiente.

En opinión a esta profesora de primaria puede que el euskara batua sea una de las razones por el que el uso del dialecto de Baztán haya decaído pero como bien ella afirma “Euskara batuak euskara guztiak batzen dituela, eta nahiz eta idatzian batez ere Baztango hizkera bigarren mailan gelditu, euskalkiak eta batua elkarren osagarri dira eta ez elkarren etsai” (“El euskara batua une todos los idiomas vascos, y aunque en el habla el baztanes haya quedado en un segundo plano, los dialectos vascos y el euskara batua se complementan y no son enemigos”). Por lo tanto, es imprescindible para que se dé un auge al euskara que desde que los niños ingresan en las escuelas infantiles o primarias poco a poco se les inculque y enseñe el euskara batua, y para que así haya más fluidez y comprensión en la conversación entre dos euskaldunes. Eso sí, estoy totalmente de acuerdo con la frase que acabo de mencionar sobre los dialectos, por lo que estoy a favor de fomentar los dialectos siempre y cuando no sean tan cerrados y los estandaricemos para que la comunicación entre vascos sea más comprensible.

Sin embargo, si llevamos el tema de los dialectos a los alumnos de Amaiur, como bien se puede leer cuando se ha hecho el análisis del euskara de los alumnos del citado pueblo, estos siguen utilizando el dialecto del valle, sobretodo en cuanto se

refiere a los verbos. Además, el léxico también tiene una parte relevante en su manera de hablar ya que utilizan una variedad remarcable de vocabulario baztanés, pero hay que decir que esto se da en distintos niveles entre los alumnos: los alumnos que viven en los caseríos los utilizan más a menudo y tienen un vocabulario mas baztandar que los que viven en el mismo pueblo.

Para justificar este fenómeno, hay que volver a hablar de la importancia que tiene el ambiente, como el entrevistado amaiurtar comenta: como los alumnos de los caseríos pasan más tiempo en sus respectivos, es el baztanés el que más lo utilizan y practican. Los del pueblo, al contrario, suelen tener más relación con turistas, muchos padres y madres también suelen trabajar en ciudades, y esto activa ó pasivamente hace que estos alumnos integren mas “erdarakadas” ó más palabras del euskara batua que los que viven en los caseríos.

Continuando con las “erdarakadas”, este es un fenómeno que ha entrado con fuerza entre los alumnos del valle. La causa de esto la tiene principalmente el entorno, ya que estamos en continuo contacto con este idioma, escuchamos, leemos, utilizamos... ese idioma y esto hace que sea muy normal para los estudiantes que sepan cómo decir una palabra en castellano porque lo hayan visto en la televisión, por ejemplo, pero que al intentar traducirlo al idioma vasco, no lo sepan. Otro aspecto que está perdiendo el euskara es el “hika” (una forma más cercana y coloquial de hablar en euskara sobre todo entre personas que tienen mucha confianza entre ellas). Algunos padres de los alumnos hablan en “hika”, pero no se da tan a menudo, o muy pocas y recurrentes veces, entre los niños y jóvenes de Amaiur. Hablar en “hika” era un aspecto muy característico de este dialecto pero es una pena que cada vez se escuche menos.

Por todo ello, en resumen, y volviendo a la pregunta que da nombre a este proyecto “Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?” (¿El euskara estándar y el dialecto del Baztán en boca de los alumnos de primaria?) o de otra manera más coloquial, “Amaiurren ere ttuku?” (“¿En Amaiur también ttuku-ttuku?”), es decir, en Amaiur también se habla en baztanés? Por supuesto que sí, en Amaiur también se utiliza ese mismo dialecto, pero es cierto también que en las

últimas generaciones se ha ido perdiendo poco a poco, entre otras razones por el castellano o por el euskara estandar.

¿Pero realmente es malo? En cierta medida lo es, ya que algunas de las características más peculiares del baztanés han ido desapareciendo o, por lo menos disminuyendo en su uso, como pasa con el “hika” por ejemplo, pero también es verdad que hay avances en otros temas. Hoy en día, el euskara baztanés estandar es el dialecto que más se oye en este valle; puede que el “hika” vaya camino de desaparecer entre las generaciones venideras pero el vocabulario y los verbos siguen aún presentes, y de hecho con mucha fuerza.

Durante los últimos años a través de la escuela y haciendo hincapié en la enseñanza del euskara batua, se están haciendo muchos esfuerzos para que todos los dialectos euskaldunes se unan sin que pierdan cada uno sus distinciones. Un claro ejemplo de ello sería que los jóvenes nacidos en los 80, 90 y en el 2000 hablan mas o menos el mismo euskara: es un euskara baztandar no tan cerrado, es mas estandar y esto es muy positivo ya que se dan todas para que manteniendo este gran dialecto se pueda comunicar a través de ello con un euskaldun tanto de Bilbao como de Baiona utilizando el mismo euskara.

Para finalizar, y después de haber hecho esta breve reflexión, pienso que no deberíamos confiarnos y debemos estar pendientes de que el baztanés se mantenga ya que tenemos mucho camino por recorrer. Incluso debemos intentar que se aumente su uso para lo que me gustaría dar unas cuantas propuestas: una estaría relacionada con la que nos da el entrevistado amaiurtar que nos una idea para que el baztanés no se perdiera sería que los niños y jóvenes fueran a las residencias de ancianos una vez por semana a pasar unas horas o minutos y hablar entre ellos, o jugar a algún juego y así aparte de que los jóvenes aprenderían diferentes palabras del baztanés que ellos desconocen, los jóvenes les podrían ayudar a los ancianos en sus necesidades.

Así, aparte de potenciar el dialecto de Baztan, se fomentaría la ayuda mutua y en este caso la ayuda hacia los que más lo necesitan. Una segunda propuesta sería la de hacer una obra de teatro histórica en la que participarían baztandarras de todas las

edades y como sería una obra antigua se tendría que utilizar el euskara que usaban los adultos unos años atrás. Así se conseguiría que todo un pueblo o valle se interesase por un mismo deseo: pasárselo bien fomentando el euskara baztanés.

BIBLIOGRAFIA

- BALLESTEROS, S. y GARCÍA, B. (2001). Procesos psicológicos básicos. Madrid: Universitas.
- CLEMENTE ESTEVAN, R.A. (2000). Desarrollo del lenguaje. Barcelona: Octaedro, 3ª ed.
- CRAIG, GJ. (2001). Desarrollo psicológico. México: Pearson Educación.
- DOLTO, F. (2000). Las etapas de la infancia: nacimiento, alimentación, juego, escuela. Barcelona. Paidós.
- ETXEBERRIA, Felix. (1986) *Eskola elebiduna Euskadin*. Donostia: Erein, D.L.
- HOFFMAN, L. et al. (1995). Psicología del desarrollo hoy. Madrid, Buenos Aires. Me Graw Hill.
- IZETA, M. (1996). *Baztango Hiztegia*. Nafarroako gobernua.
- KASARES, P. (2012) *Euskararen belaunez belauneko jarraipena hizkuntza sozializazioaren paradigmatik* (Eskuragarri 2013/11/15-ean <http://www.soziolinguistika.org/files/Paula%20Kasares.pdf/>)
- MARCHESI, A. et al. (2000). Desarrollo psicológico y evolución. Vol. 1. Psicología evolutiva. Madrid: Alianza.
- SALABURU, P. eta LAKAR, M. (2005). *Baztango Mintzoa: gramatika eta hiztegia*. Nafarroako Gobernua eta Euskaltzaindia
- ZELAIETA, Edu. (2006) *Baztan Bidasoako hizkeren azterketa dialektologikoa*. Euskal Herriko Unibertsitatea.

ERANSKINAK

1. Eranskina : Gurasoentzako baimena

Guraso agurgari horiek,

Nafarroako Unibertsitate Publikoko proiektu bat egiten ari naiz. Proiektu hau Baztango 5. Eta 6. mailako ikasleen Euskararen ingurukoa da. Hori dela eta, baimena ematen al duzu zure semeari ahotsezko grabazio anonimo bat egiteko? Bertan, zuen seme-alabek nahi dutenaren inguruan hitz egin beharko dute, nik bakarrik beraien hizkera da kontuan hartuko dudana.

Baimena ematen dut / Ez dut baimenik ematen nire seme-alaba
.....-ri ahotsezko grabazio hau egiteko.

SINADURA:

Bertzerik gabe,

Mila Esker aunitz,

Xabier Urrutia Alzuarte.

2. Eranskina : Ikasleentzako galdetegia

Galderak	Sexua: neska / mutila Maila: 5. maila / 6. Maila
<p>1.- Zein da zure ama hizkuntza?</p> <p>2.-Noiz erabiltzen duzu Euskara (eskolan, etxean, lagunekin, erosketak egitean ...)? eta gaztelera? Eta bertze hizkuntza baten bat (ingelera, frantsesa ...)?</p> <p><i>Etxea:</i></p> <p>3.- Zein da zure gurasoen ama hizkuntza?</p> <p>4.-Etxean ze hizkuntzatan hitz egiten duzue?</p> <p>5.- Etxean Euskaraz hitz egitean, zuk eta gurasoek erabiltzen duzuen Euskara berdina al da? Edo desberdintasun batzuk ikusten dituzue? Ze diferentzia? (Adibidez, zure gurasoek hitz batzuk erabiltzen dituzte zuek erabiltzen ez dituzuenak?...)</p> <p>6.-Telebista Euskaraz ala erdaraz ikusten duzu gehiago? Zergatik?</p> <p>7.- Zein dira zure telesail, programa, marrazki bizidunak gogokoenak telebistan?</p> <p>8.- Ipuinak, berriak ... zein hizkuntzetan irakurtzen duzu? Zein da zure libururik gogokoena?</p> <p><i>Lagunak:</i></p> <p>9.-Zure Amaiurko lagunekin ze hizkuntzatan egiten duzu solas? Zergatik?</p> <p>10.-Lagun guztiekin hizkuntza berdinarekin egiten al duzu? Ala pertsonaren arabera hizkuntza desberdina erabiltzen duzu? (EMAN ADIBIDEAK)</p> <p>11.-Eta Asteazkenetan Iruritara joatean ze hizkuntzetan egiten duzu hango lagunekin? Zergatik?</p> <p><i>Eskola:</i> 12.-Klasean irakasleak Baztango hizkera mantentzen du, ala bere Euskara propioa erabiltzen du? (Adibidez, ze hitz diferente erabiltzen ditu?)</p>	

Euskara batua eta Baztango euskalkia Lehen hezkuntzako ikasleen ahotan?

13.-Eskolan Baztango hizkeraz gain, Euskara batua ere ikasi eta lantzen duzue?

14.-Ze iritzi duzu Euskara batuaren inguruan? Zein erabiltzen duzu ongi/ondo?

15.-Zein motibazio duzu Euskara erabiltzeko? Ordenatu 1-6, 1a garrantzitsuena eta 6 garrantzi gutxiena duena:

a)Besteekin erlazionatzeko.

b)Euskaldunon hizkuntza delako.

d)Oso hizkuntza zaharra delako eta hortaz mantendu beharko litzakeelako.

e)Lanerako beharrezkoa da.

f)Adiskideak egiteko balio du.

g)Beste hizkuntzak ikasteko laguntzen du.

h)Beste arrazoia ...

Besteak:

16.- Zein hizkuntzatan uste duzu egin beharko zela Euskal Herrian?

a)Euskaraz

b)Gaztelera

c)Euskara eta Gaztelera maila berean

17.- Zuek etorkizunean, seme-alabak izanez gero, zure ikasleari ze hizkuntzatan matrikulatuko diozu eskolan? Euskaraz, Gaztelera, bietan batera, Ingelesean ...? Zergatik?

18.- Pentsatzen duzu gaur egun, Euskara bakarrik jakinez Baztanen nahikoa dela? Edo Gaztelera jakiteko beharra badagoela sumatzen duzu?

19.- Eta Nafarroa mailan, Euskara bakarrik jakitea nahikoa dela uste duzu edo Gaztelera nahitaezkoa? (Adibidez, Iruñera joatean erosketak nola egiten dituzu, Euskaraz ala Gaztelera?)

Emozioak:

20.- Euskarak ligatzeko balio duela uste duzu?

21.- Haserretzen zarenean, bekatuak Euskaraz ala Gazteleraz esaten dituzu?

22.- Pozik zaudenean ze hitz erabiltzen duzu?

23.- Zein egoeretan uste duzu dela errazago Euskaraz zure sentimenduak adieraztea? Eta Gazteleraz?

24.-Zein hitz iruditzen zaizu finago? Hitz hauetatik zein aukeratuko zenuke? Zergatik? (BOROBILDU ETA ARRAZOITU)

a)Erran / esan

b)Bortz / bost

c)Egin behar / inbar

d)Fite / Azkar

e)Gan / joan

f)Diferente / desberdin

g)Pozik / konten

h)Solas egin / hitz egin

i)Esker mile / Eskerrik asko

j)Gibel / Atze

k)Kusi / Ikusi

l)Torri / Etorri

m)Man / Eman

n)Atra / Atera

o)Arpatu / Harrapatu

p)Batre / Bat ere

r)Oketan / Hauetan

s)Oketik / Hauetatik

t)Arte / Artio

3. Eranskina: irakaslearentzako galdetegia

1.- Nongoa zara? Zein da zure ama hizkuntza?

2.- Eskolan Baztaneraz, Euskara batuaz ala bietan egiten duzu ikasleekin? Zergatik? Eta ariketak egiterakoan, erabiltzen duzuen materiala, Baztaneraz ala Euskara Batukoa da? Euskara Batuan izanez, Baztaneratzen al duzue? Nolabait esateko Baztanera eta Euskara Batua, biak lantzen dituzuela esan al daiteke?

3.- Baztango eskola batean bertakoa ez den irakasle bat lanean hasten bada, honek Baztanera ikasten al du umeei bera hobe ulertzeko? Nola ikasten du (ikastaro bidez, beste irakasleen laguntzaz ...)?

4.- Ikasleek Baztaneraz, Euskara Batuan ala erdaraz egiten dute gehiago beraien artean?

5.-Uste duzu belaunaldiz-belaunaldi Baztanera, Euskara batuaren aldeko galtzen ari dela? Zergatik hori ematen dela uste duzu?

4.Eranskina: amaiurtarrarentzako galdetegia

Zein hizkuntzatan ikasten zenuten eskolan? Noiz eta nola ikasten zenuten Euskara?

Zein desberdintasun ikusten dituzu zure hizkeran gaur egungo Amaiurko gazte eta umeenarekin?

Uste duzu Baztanera galtzen ari dela? Zergatik uste duzu Belaunaldiz belaunaldi Baztanera galtzen ari dela?

Zer egingo zenuke Baztanera indarberritzeko?

Uste duzu Baztanerak iraungo duela, ala denborarekin desagertzen joango dela?